

Durum ve Tahmin

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

2020

**T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ**

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**Durum ve Tahmin
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ
2020**

Dr. Zeliha YASAN ATASEVEN
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
zeliha.yasanataseven@tarimorman.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 321
ISBN: 978-605-7599-48-3

Ekim: 2020

İletişim:

Tarım ve Orman Bakanlığı Üniversiteler Mah.
Dumlupınar Bulvarı, 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5458

© TEPGE

Her Hakkı Saklıdır

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

ÖNSÖZ

Enstitümüz araştırmacıları tarafından hazırlanan “Durum ve Tahmin” raporları; bir yandan temel bilgi ve veri tabanı oluşturulmasını sağlarken, diğer yandan da sektördeki gelişmeleri yakından izleyerek sektör paydaşlarını bu gelişmelerden zamanında ve doğru bir şekilde haberdar ederek bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Gıda üretimi son yıllarda değeri daha da artan stratejik bir öneme sahiptir. Kaliteli, sağlıklı ve yeter miktarda gıda tüketimi bireyler ve ülkeler açısından önemlidir. Özellikle hayvansal ürünler içerisinde süt ve süt ürünlerinin tüketimi sağlıklı ve dengeli beslenme için vazgeçilmezdir. Gıda üretiminin sağlıklı ve sürdürülebilir bir biçimde yapılabilmesi için dünya ve Türkiye’deki gelişmelerin izlenmesi gerekmektedir. Süt ve süt ürünlerinde de bu ihtiyaca cevap verebilmek amacıyla Durum ve Tahmin Raporu hazırlanmaktadır.

Raporda dünya ve Türkiye’de; bir önceki yıla ait üretim, kullanım, ihracat, ithalat, yılsonu stokları ve fiyatlarında ortaya çıkan gerçekleşmeler “Durum”; içinde bulunan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler ise “Tahmin” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Raporu hazırlayan Sayın Dr. Zeliha YASAN ATASEVEN’e emeklerinden dolayı teşekkür eder, raporun sektör paydaşlarına faydalı olmasını dilerim.

Mehmet Cihad KAYA

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
DÜNYADA DURUM: 2019.....	1
Dünya Sığır Varlığı.....	1
Süt.....	2
Peynir.....	4
Süt Tozu.....	6
Tereyağı.....	9
DÜNYA TAHMİN: 2020.....	12
TÜRKİYE'DE DURUM: 2019.....	15
Süt.....	15
İçme Sütü.....	16
Peynir.....	18
Süt Tozu.....	19
Yoğurt, Ayran, Kefir.....	20
Tereyağı.....	21
TÜRKİYE'DE TAHMİN: 2020.....	23
KAYNAKÇA.....	24
EK TABLOLAR.....	25

TABLULAR

Tablo 1- Dünya Sığır Varlığı.....	1
Tablo 2- Dünya Toplam Süt Arz Kullanım ve Ticareti.....	2
Tablo 3- Bazı Ülkelerde Kişi Başına Süt Tüketimi.....	4
Tablo 4- Dünya Toplam Peynir Arz Kullanım ve Ticareti.....	5
Tablo 5- Bazı Ülkelerde Kişi Başına Peynir Tüketimi.....	6
Tablo 6- Dünya Yağlı Süt Tozu Arz Kullanım ve Ticareti.....	6
Tablo 7- Dünya Yağsız Süt Tozu Arz Kullanım ve Ticareti.....	7
Tablo 8- Bazı Ülkelerde Kişi Başına Yağlı Süt Tozu Tüketimi.....	9
Tablo 9- Bazı Ülkelerde Kişi Başına Yağsız Süt Tozu Tüketimi.....	9
Tablo 10- Dünya Tereyağı Arz Kullanım ve Ticareti.....	10
Tablo 11- Bazı Ülkelerde Kişi Başına Tereyağı Tüketimi.....	11
Tablo 12- Türkiye Süt Üretimi ve Sağılan Hayvan Sayısı.....	15
Tablo 13- Süt Girdi Pariteleri.....	16
Tablo 14- Türkiye İçme Sütü Arz ve Kullanımı.....	17
Tablo 15- Türkiye Peynir Arz ve Kullanımı.....	18
Tablo 16- Türkiye Süt Tozu Arz ve Kullanımı.....	19
Tablo 17- Türkiye Yoğurt Arz ve Kullanımı.....	20
Tablo 18- Türkiye Tereyağı Arz ve Kullanımı.....	21
Ek Tablo 1- Ülkelere Göre Süt Üretimi.....	25
Ek Tablo 2- Dünya İçme Sütü Üretimi.....	26
Ek Tablo 3- Dünya Peynir Üretimi.....	27
Ek Tablo 4- Dünya Yağsız Süt Tozu Üretimi.....	28
Ek Tablo 5- Dünya Yağlı Süt Tozu Üretimi.....	28
Ek Tablo 6- Dünya Tereyağı Üretimi.....	29
Ek Tablo 7- Dünya Tereyağı İhracatı.....	29
Ek Tablo 8- Dünya Peynir İhracatı.....	30
Ek Tablo 9- Dünya Yağsız Süt Tozu İhracatı.....	30
Ek Tablo 10- Dünya Yağlı Süt Tozu İhracatı.....	31
Ek Tablo 11- Dünya Tereyağı İthalatı.....	31
Ek Tablo 12- Dünya Peynir İthalatı.....	32
Ek Tablo 13- Dünya Yağsız Süt Tozu İthalatı.....	33
Ek Tablo 14- Dünya Yağlı Süt Tozu İthalatı.....	34
Ek Tablo 15- Türkiye Cins ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Sayısı.....	34
Ek Tablo 16- Türkiye Cins ve Irklara Göre Sağılan Süt Üretimi.....	34
Ek Tablo 17- Türkiye Tereyağı İhracatı.....	35
Ek Tablo 18- Türkiye Süt, Krema İhracatı.....	36
Ek Tablo 19- Türkiye Süt Tozu İhracatı.....	37
Ek Tablo 20- Türkiye Peynir İhracatı.....	38
Ek Tablo 21- Türkiye Yoğurt, Ayrın, Kefir İhracatı.....	39
Ek Tablo 22- Türkiye'de Süt Ürünleri İthalatı.....	40
Ek Tablo 23- Süt ve Süt Ürünleri Ortalama Tüketici Fiyatları.....	40

ŞEKİLLER

Şekil 1- Dünya Toplam Süt Arzı.....	2
Şekil 2- Dünya Toplam Süt Kullanımı.....	2
Şekil 3- AB ve ABD Süt Üretici Fiyatları.....	3
Şekil 4- Dünya Toplam Peynir Arzı.....	5
Şekil 5- Dünya Toplam Peynir Kullanımı.....	5
Şekil 6- Dünya Toplam Yağlı Süt Tozu Arzı.....	7
Şekil 7- Dünya Toplam Yağlı Süt Tozu Kullanımı.....	7
Şekil 8- Dünya Toplam Yağsız Süt Tozu Arzı.....	8
Şekil 9- Dünya Toplam Yağsız Süt Tozu Kullanımı.....	8
Şekil 10- Dünya Süt Tozu Fiyatları.....	8
Şekil 11- Dünya Toplam Tereyağı Arzı.....	10
Şekil 12- Dünya Toplam Tereyağı Kullanımı.....	10
Şekil 13- Dünya Tereyağı Fiyatları.....	10
Şekil 14- Türkiye Sağılan Hayvan Sayısı, Verim ve Üretim Miktarı.....	16
Şekil 15- Türkiye Toplam İçme Sütü Arzı.....	17
Şekil 16- Türkiye Toplam İçme Sütü Kullanımı.....	17
Şekil 17- Türkiye Toplam Peynir Arzı.....	18
Şekil 18- Türkiye Toplam Peynir Kullanımı.....	18
Şekil 19- Türkiye Toplam Süt Tozu Arzı.....	20
Şekil 20- Türkiye Toplam Süt Tozu Kullanımı.....	20
Şekil 21- Türkiye Toplam Yoğurt, Ayrın, Kefir Arzı.....	21
Şekil 22- Türkiye Toplam Yoğurt, Ayrın, Kefir Kullanımı.....	21
Şekil 23- Türkiye Toplam Tereyağı Arzı.....	22
Şekil 24- Türkiye Toplam Tereyağı Kullanımı.....	22

ÖZET

DÜNYADA DURUM:2019

Dünyadaki sığır varlığı 2019 yılında bir önceki yıla göre %0,75 oranında artarak 1,3 milyar baş olmuştur. Dünya sığır ihracatı 2019 yılında %0,5 oranında artış göstererek 5,7 milyon baş olarak

gerçekleşmiş, dünya sığır ithalatı ise ihracatın aksine bir önceki yıla göre %13,3 oranında artarak 3,03 milyon baş olmuştur.

Süt

Dünya toplam süt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,3 oranında artarak yaklaşık 851 milyon tona ulaşmıştır. Dünya süt ithalatı 2019 yılında süt üretimindeki artışa bağlı olarak %1,3

oranında azalarak 1.4 milyon tona, süt ihracatı ise %10,5 oranında artarak 1,9 milyon tona ulaşmıştır.

Peynir

Dünya toplam peynir üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,5 oranında artarak 24 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya peynir ithalatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,8 oranında

artarak 2,5 milyon tona ulaşırken, ihracata konu olan peynir miktarı ise aynı yıl için, bir önceki yıla göre %1,7 oranında artarak yaklaşık 2,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Süt tozu

Dünya yağlı süt tozu (WMP) üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %1,8 oranında artarak 5,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünyada ihracatına konu olan yağlı süt tozu miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %4,5 oranında artarak yaklaşık 2,7 milyon ton, dünya yağlı süt tozu ithalatı ise %1,1 oranında azalarak 2,6 milyon ton olarak

hesaplanmıştır. Dünya yağsız süt tozu üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %24,3 oranında artarak 4,6 milyon ton olmuştur. Süt ürünleri arasında özellikle yağsız süt tozu ihracatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %0,1 oranında azalarak yaklaşık 2,7 milyon ton, dünya yağsız süt tozu ithalatı ise %1,1 oranında azalış sağlayarak 2,7 milyon ton gerçekleştirmiştir.

Tereyağı

Dünya genelinde 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,2 oranında artış göstererek ortalama 12 milyon tonun üzerinde tereyağı üretimi gerçekleştirilmiştir.

Dünya tereyağı ihracat miktarı 2019 1 milyon ton, dünya tereyağı ithalatı ise %5,3 oranında artarak 1 milyon ton tereyağı eşdeğeri olarak gerçekleşmiştir.

TÜRKİYE'DE DURUM:2019

Türkiye'de süt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,8 oranında artmış ve yaklaşık 23 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de

sağılan hayvan varlığı her yıl düzenli bir artış göstermekle beraber 2019 yılında bir önceki yıla göre %4,6 artarak 31,9 milyon baş olmuştur.

İçme sütü

TÜİK tarafından yayınlanan verilere göre Türkiye'de içme sütü üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %7,2 azalış oranıyla 1,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de süt

ihracatı (dış ticarete konu olan süt ve krema) 2019 yılında bir önceki yıla göre %21 artarak 49 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Peynir

Büyük bir çoğunluğunu (%96) inek sütünden elde edilen peynirlerin oluşturduğu Türkiye toplam peynir üretimi 2019 yılında bir önceki

yıla göre %6,5 azalarak 707 bin ton, toplam arz %6,6 artış oranıyla 714 bin ton ve peynir ihracatı ise 50 bin ton olarak hesaplanmıştır.

Süt tozu

TÜİK verilerine göre toplam süt tozu üretimi (yağlı süt tozu ve yağsız süt tozu toplamı) 2019 yılında bir önceki yıla göre %9,6 oranında azalarak 99 bin ton, yağsız süt tozu üretimi %5,2 artışla 66,5 bin ton ve yağlı süt tozu üretimi ise

%22,5 azalışla 32,5 bin ton olarak hesaplanmıştır. Süt tozu ihracatı 1,5 kat artarak 41 bin ton iken süt tozu ithalatı %29,5 artarak 121 ton olarak gerçekleşmiştir.

Yoğurt, Ayrar, Kefir

Türkiye yoğurt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre çok az azalma göstererek (%1,4) yoğurt üretim miktarları 1,18 milyon ton olmuştur. Yoğurt ihracatı ise 2019 yılında bir önceki yıla göre %18,7 artış gözlenerek ihracat miktarı 3 bin

ton olarak hesaplanmıştır. Türkiye ayran/kefir üretimi ise 2019 yılında 2018 yılına oranla %0,4 artarak 720 bin ton, ihracat ise aynı dönem için %3,5 artış oranıyla 3,8 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Tereyağı

Tereyağı üretimi, TÜİK verilerine göre 2019 yılında %12,1 oranında artış göstererek 73,8 bin ton olarak hesaplanmıştır. 2019 yılı tereyağı ithalatında 2018 yılına göre %0,7

oranında artış yaşanarak ithalat miktarı 10,1 bin ton, ihracat miktarı ise %17,1 artarak 528 ton olarak gerçekleşmiştir.

DÜNYADA DURUM: 2019

Dünyadaki sığır varlığı 2019 yılında bir önceki yıla göre %0,75 oranında artarak 1.3 milyar baş olmuştur. Dünya toplam süt üretimi aynı dönem için %1,3 oranında artarak yaklaşık 851 milyon

tona ulaşmıştır. Dünya süt ve süt ürünleri üretiminde ve dış ticaretinde ise artış gözlenmiştir.

Dünya Sığır Varlığı

Hayvancılık günümüzde gerek insan sağlığı gerekse ülke ekonomisi açısından önemli sektörlerden biri haline gelmiştir. Bu nedenle hayvancılık özellikle büyükbaş hayvancılık stratejik bir sektör olarak ele alınmalıdır. Dünyada 300 den fazla sığır ırkı bulunmaktadır. Bu ırkların çoğunun verimleri oldukça yüksektir. Sığırlar, yetiştirildikleri bölgelere, sağlanan çevreye ve taşıdığı genotip yapısına göre verim olarak farklı özellikler gösterirler. Dünya hayvan varlığı sayısında yıllar içerisinde hem artış hem de azalışa rastlanmasına rağmen genel sektörel eğilim hayvan sayısının artışı yönündedir. Dünyadaki sığır varlığı 2019 yılında bir önceki yıla göre %0,75 oranında artarak 1,3 milyar baş olmuştur (Tablo 1). En fazla sığır (%41,6) Asya kıtasında bulunmaktadır. Dünya sığır ihracatı 2019 yılında %0,5 oranında artış göstererek 5,7 milyon baş olarak gerçekleşmiştir. Dünya sığır

tedarikçileri arasında ilk sırada 1,3 milyon baş ile pazarın %24,4'üne sahip olan Meksika yer almaktadır. Meksika'yı 1 milyon baş (%17,9) ile AB ve 725 bin baş ile (%12,8) Kanada takip etmektedir. Dünya sığır ithalatı ise bir önceki yıla göre %13,3 oranında artarak 3,03 milyon baş olmuştur. Dünya sığır ithalatının 2,04 milyon baş ile %67,4'ünü tek başına ABD gerçekleştirmektedir. 2020 yılında yaşanan covid-19 pandemi nedeniyle yaşanan kısıtlamalar ve sıkıntıların hem küresel hem de bölgesel olarak ekonomik etkileri olmuştur. Pandemi nedeniyle ülkelerce sınırların kapanması, ticarete kısıtlama uygulamaları nedeniyle 2020 yılında genel olarak büyükbaş hayvan sektöründe azalışlar yaşanacağı tahmin edilmektedir. 2020 yılında hayvan varlığının %0,43, ithalatın %8,15 ve ihracatın ise %12,0 oranlarında azalması beklenmektedir (Tablo 1) (FAO, 2020).

Tablo 1. Dünya Sığır Varlığı (Bin Baş)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
Başlangıç Stokları	962.661	967.636	978.363	982.053	987.481
Süt İneği Baş. Stok.	237.699	238.268	240.897	241.783	244.514
Besi Hayvanı Baş. Stok.	201.584	205.009	205.861	205.728	206.253
Hayvan Sayısı Varlığı	283.61	288.569	287.542	292.988	293.255
İthalat	2.283	2.433	2.675	3.030	2.783
Toplam Arz	1.248.554	1.258.638	1.268.580	1.278.071	1.283.519
İhracat	4.843	4.840	5.632	5.662	4.979
Kasaplık İnek	38.601	39.105	41.591	44.799	42.109
Kasaplık Dana	1.387	13.538	13.533	10.311	10.073
Toplam Kesim Hayvanı	232.567	232.008	237.513	241.353	236.265
Kayıplar	43.508	43.427	43.382	43.575	43.551

Kaynak: USDA
a/Tahmin

Süt

OECD verilerine göre dünya toplam çiğ süt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,3 oranında artarak yaklaşık 851 milyon tona ulaşmış, üretim artışında en büyük paya sahip ülkeler Hindistan (180 milyon ton), Avrupa Birliği (151 milyon ton) ve ABD (99 milyon ton) olmuştur (Ek Tablo 1). Dünya toplam süt üretiminin %81,5'ini inek sütü, %14,6'sını manda sütü, %2,3'ünü keçi sütü ve %1,3'ünü koyun sütü oluşturmaktadır. Dünya süt üretiminde olduğu gibi inek sütü üretiminde de ilk sırayı bir önceki yıla göre % 1,4 oranında artarak 130 milyon ton ile Hindistan almaktadır. Avrupa Birliği'nde süt üretimi 2016 yılı itibariyle üretimdeki artış hızı yavaşlamıştır. 2016 yılında

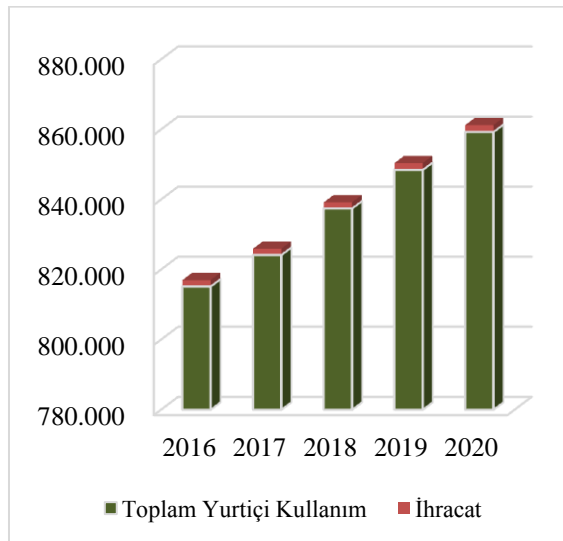
başlayan süt üretimindeki azalış 2017 yılına yansyarak Avrupa Birliği-28'de ise inek sütü üretimi % 1,7 oranında düşüşle 22 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Ancak birlikteki azalma eğilimi devam ederek 2018 yılında %0,8 ve 2019 yılında %0,3 azalışla 21 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya süt ithalatı 2019 yılında süt üretimindeki artışa bağlı olarak %1,3 oranında artarak 1,4 milyon ton olmuştur. Artan ihracat olanakları ve yeni ticaret anlaşmaları sayesinde, genişleyen küresel arzın özellikle Yeni Zelanda ve Avrupa Birliği'nden gelen talep doğrultusunda 2019 yılında bir önceki yıla göre ihracat % 10,5 oranında artarak 1,9 milyon tona ulaşmıştır.

Tablo 2. Dünya Toplam Süt Arz Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

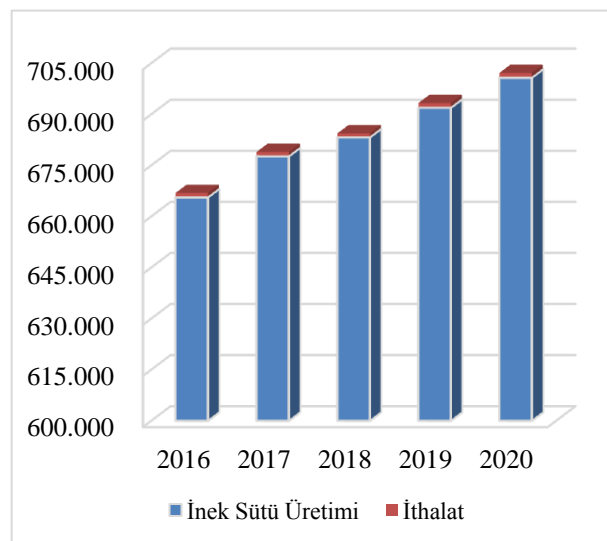
	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Toplam Süt	815.667	824.677	837.975	848.978	859.795
İnek Sütü Üretimi	665.596	677.671	683.217	691.922	700.738
İthalat	1.297	1.256	1.195	1.390	1.418
Toplam Arz	816.964	825.933	839.170	850.368	861.213
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	815.165	824.168	837.434	848.449	859.276
İhracat	1.799	1.765	1.736	1.919	1.937
Toplam Kullanım	816.964	825.933	839.170	850.368	861.213

Kaynak: OECD

a/Tahmin

Şekil 1. Dünya Toplam Süt Arzı (Bin Ton)

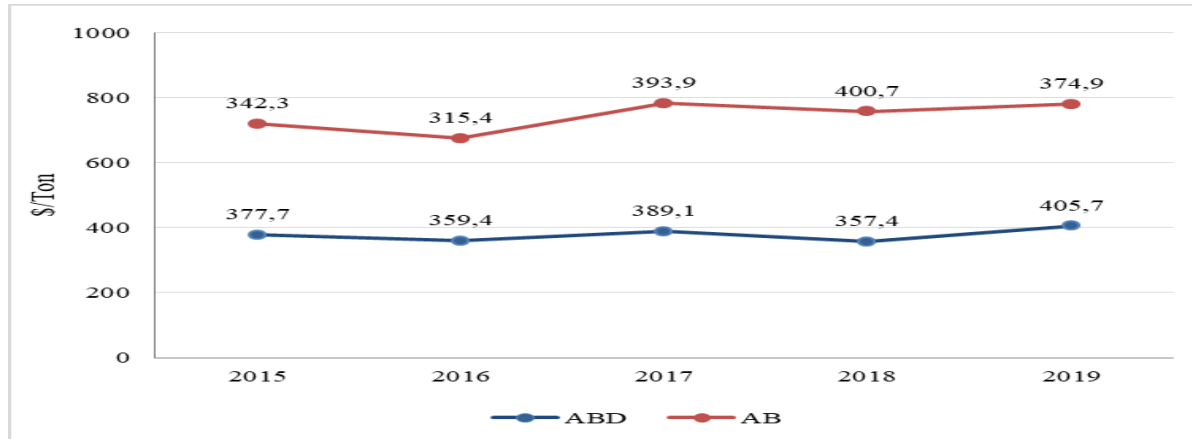

Şekil 2. Dünya Toplam Süt Kullanımı (Bin Ton)

Dünya Süt Fiyatları Arttı

Genel olarak ülkelerde yaşanan süt üretimindeki dalgalanmalar çiğ süt fiyatına da yansımıştır. FAO tarafından ölçülen uluslararası süt ürünleri fiyatları Fiyat Endeksine göre, 2019'da bir önceki yıla göre ortalama %3,0 arttı. Süt fiyatları Ocak ve Mayıs ayları arasında %24 artmıştır. Bu dönemdeki yükselişin başlıca nedenleri arasında Okyanusya'dan sınırlı ihracat karşısında güçlü küresel ithalat talebinin olması, kuru hava koşulları Okyanusya, özellikle Avustralya'da otlakların kuruma nedeniyle kalitesinin düşmesi ve su kıtlığı, Avrupa'da aşırı derecede yüksek sıcaklık yaşanması nedeniyle mera kalitesinin düşmesi ve hayvan yeminin yetersiz olması sayılabilir. Buna karşın yılsonu itibari ile Avrupa Birliği'nde, yaz aylarında kuru hava koşulları nedeniyle süt üretiminde yaşanan azalma yavaş

da olsa artışa geçmiştir. Süt üretimindeki artış fiyata yansiyarak AB'de çiğ süt üretici ortalama fiyatları bir önceki yıla oranla %6,4 azalış ile 400,7 \$/ton olarak gerçekleşmiştir. Brezilya'da ise artan süt hayvanı sayısı ve istikrarlı süt fiyatları süt üretimindeki artışı desteklemiştir. Buna karşılık, kuru hava nedeniyle Avustralya ve Kolombiya'da üretim düşerken, Arjantin'de artan yem maliyetleri ve azalan tüketici talebi üretimi azaltmıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin ve Şili'de Eylül ayından bu yana ortalama uluslararası süt fiyatlarında artış yaşanmıştır. ABD'de sektörde yaşanan sıkıntılar nedeniyle süt fiyatları 2019 yılında bir önceki yıla göre %13,5 oranında artarak 405,7 \$/ton olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 3. ABD ve AB Süt Üretici Fiyatları

Kaynak: DAIRYCO, USDA

Kişi Başı Süt Tüketimi

FAO'ya göre süt ürünleri yelpazesi, beslenme alışkanlıklarına, mevcut süt işleme teknolojilerine, pazar talebine ve sosyal ve kültürel koşullara bağlı olarak bölgeden bölgeye ve aynı bölgedeki ülkeler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Kişi başına süt ve süt ürünleri tüketimi gelişmiş ülkelerde daha yüksek olmakla birlikte, birçok gelişmekte olan ülkelerde de tüketim miktarı artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde süt ve süt ürünlerine olan talep, artan gelir, nüfus artışı, şehirleşme ve beslenme alışkanlıklarına bağlı olarak artış yaşanmaktadır.

Bu artış eğilimi Doğu ve Güneydoğu Asya'da özellikle Çin, Endonezya ve Vietnam gibi yüksek nüfuslu ülkelerde belirgindir. Dünyada en çok tüketilen süt ürünü çiğ süttür. Geleneksel olarak, şehir merkezlerinde çiğ süte ve kırsal alanlarda ise fermente süte talep vardır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da, taze süt ürünlerine yönelik kişi başına toplam talep azalmaktadır, ancak talebin bileşimi son birkaç yıldır tam yağlı inek sütüne ve kremaya doğru yönelmektedir. Bu yönelimin sebebi olarak, yağlı süt tüketiminin sağlık üzerine olumlu etkilerine yönelik yapılan çalışmaların

yanı sıra daha az işlenmiş gıdalar için artan tüketici talebinden kaynaklandığı söylenebilir. Kişi başına süt tüketiminde 2019 yılında bir önceki yıla göre genel olarak iniş ve çıkışların olduğu görülmektedir. 2019 yılında AB'de %0,2 oranında artış ile 92,7 lt/kişi, Rusya'da %0,6

oranında artış ile 132,0 lt/kişi ve Çin'de %1,5 oranında artışla 23,9 lt/kişi süt tüketimi gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra Kanada (%0,8), Yeni Zelanda (%0,7) ve ABD (%0,9)'da ise kişi başına süt tüketiminde oldukça az değişim olduğu gözlenmiştir.

Tablo 3. Bazı Ülkelerde Kişi Başına Süt Tüketimi (Lt/Kişi/Yıl)

	2015	2016	2017	2018	2019
Rusya	129,5	130,4	130,9	131,2	132,0
Yeni Zelanda	95,2	94,5	93,8	93,7	93,0
AB	92,1	92,3	92,4	92,6	92,7
Kanada	81,5	80,8	80,2	79,6	79,0
ABD	77,0	76,5	76,0	75,3	74,7
Çin	22,6	22,9	23,2	23,6	23,9

Kaynak: OECD

Peynir

Dünya toplam peynir üretimi, özellikle çiğ süt arzında yaşanan artışın sonucu olarak üretimi artan AB'nin etkisiyle, 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,5 oranında artarak yaklaşık 24 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4). IDF dünya toplam peynir üretiminde işlem görmüş peynir üretim miktarını hesaplamaya dahil etmezken, yalnızca toplam peynir üretiminin %90'ını temsil eden inek sütünden elde edilmiş peynirleri ele almış; manda, keçi ve koyun sütlerinden elde edilen peynirler ile ev yapımı olan ve çiftlikte hane içinde tüketilen peynir miktarını yine hesaplamalarına dahil etmemiştir. Dünyanın en büyük peynir üreticileri, çiğ süt üretiminin büyük bir kısmını peynir üretimine aktaran ve dünya toplam peynir üretiminin %42,4'ünü temsil eden AB ile dünya toplam peynir üretiminin %24,6'sını temsil eden ABD'dir. AB'de peynir üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,9 oranında artarak 10 milyon ton, aynı yıl ABD'de üretim bir önceki yıla göre %1,1 artarak 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 3). Türkiye'nin de dahil olduğu Brezilya ve Rusya gibi diğer önemli peynir üreticisi olan ülkelerde ise 2019 yılı peynir üretimi 600-800 bin ton aralığında gerçekleşmiştir.

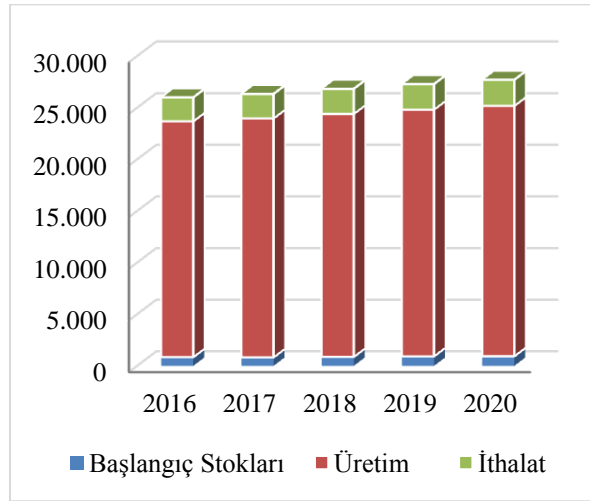
Küresel peynir ithalatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,8 oranında artarak 2,5 milyon tona ulaşmıştır (Ek Tablo 12). İthalat talebinde artış

gözlenerek başta İngiltere, Rusya, Japonya, Kore ve Çin olmak üzere birçok peynir ithal eden ülkede artış yaşanmıştır. 2019 yılında bir önceki yıl göre peynir ithalatı İngiltere'de %1,2 artarak 498 bin ton, Japonya'da %1,0 artarak 289 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2013 ile 2015 yılları arasındaki düşüşlerin ardından, Rusya'nın peynir ithalatı %4,9 artarak 2019'da yaklaşık 252 bin tona yükselmiştir. Küresel peynir ihracatı 2019'da bir önceki yıla göre %1,7 artışla yaklaşık 2,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 8). Artan tüketici talebinin yanı sıra Avrupa Birliği ile peynir ürünleri için gümrüksüz kota ve coğrafi işaretler içeren yeni ticaret anlaşmasının bu artışa katkıda bulunduğu söylenebilir. 2019'da artan peynir talebinin çoğunu AB (1,4 milyon ton), Yeni Zelanda (342 bin ton) ve ABD (322 bin ton) karşılamıştır. Avrupa Birliği, birçok noktaya daha fazla peynir ihracatı yaparak pazar hakimiyetini daha da sağlamlaştırarak pazarın %53,2'sini oluşturmaktadır. Yeni ticaret anlaşmaları Japonya, Kanada, Meksika gibi ülkelerde ihracatın genişletilmesine destek sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, oldukça çeşitlendirilmiş bir ihracat pazarı yapısından yararlanarak, peynir ihracatını ihraç ettiği diğer ülkelerin yanı sıra Kore Cumhuriyeti, Japonya, Şili, Kanada ve Suudi Arabistan'a genişletmeyi başarmıştır (OECD/FAO 2019).

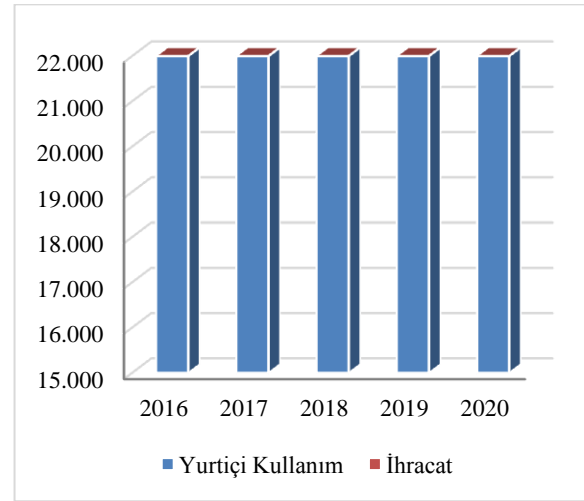
Tablo 4. Dünya Toplam Peynir Arz Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Başlangıç Stokları*	850	827	876	929	937
Üretim	22.836	23.139	23.526	23.888	24.240
İthalat	2.311	2.368	2.428	2.472	2.520
Toplam Arz	25.997	26.334	26.830	27.289	27.697
KULLANIM					
Yurtiçi Kullanım	22.744	23.064	23.401	23.760	24.101
İhracat	2.437	2.493	2.554	2.597	2.645
Toplam Kullanım	25.180	25.558	25.954	26.358	26.746
Bitiş Stokları*	827	876	929	937	943

Kaynak: OECD
a/Tahmin *USDA

Şekil 4. Dünya Toplam Peynir Arzı (Bin Ton)

Şekil 5. Dünya Toplam Peynir Kullanımı (Bin Ton)

Kişi Başı Peynir Tüketimi

Üretilen sütün büyük bir kısmı tereyağı, peynir, SMP, WMP veya peynir altı suyu tozu gibi ürünlere işlenmektedir. Özellikle peynir doğrudan gıda talebine sahip bir ürün olup 2019 yılında Avrupa ve Kuzey Amerika'da süt ürünleri tüketiminin büyük bir bölümünü oluşturmuştur.

Dünya genelinde 2019 yılında peynir tüketimi artış gösterme eğilimindedir. Kişi başına peynir tüketiminin en fazla olduğu ülkeler arasında ilk sıralarda AB, ABD, Yeni Zelanda ve Kanada yer almaktadır.

Tablo 5. Bazı Ülkelerde Kişi Başına Peynir Tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2015	2016	2017	2018	2019
AB	17,7	17,9	18,0	18,1	18,2
ABD	15,6	15,9	16,1	16,3	16,4
Yeni Zelanda	13,4	13,6	13,9	14,1	14,3
Kanada	11,3	11,4	11,5	11,6	11,6
Rusya	6,50	6,61	6,71	6,81	6,92

Kaynak: OECD

Süt Tozu

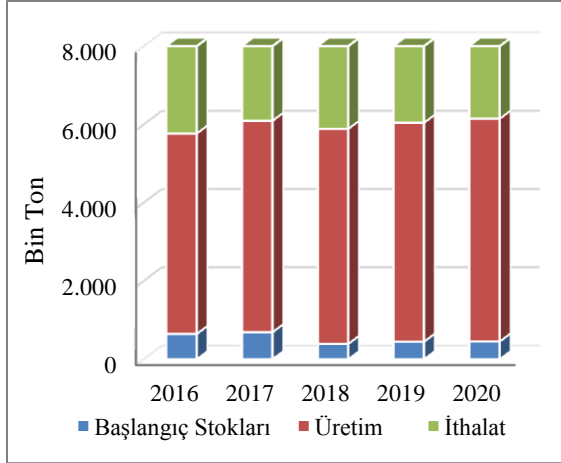
Dünya yağlı süt tozu (WMP) üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %1,8 oranında artarak 5,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 6). Yağlı süt tozu üretiminin %61,5'i Yeni Zelanda, Çin ve AB'de gerçekleşmektedir. 2019 yılında bir önceki yıla göre Yeni Zelanda'da %4,1'lik ve Çin'de ise %2,6'lık artışla yaklaşık 1,4 milyon ton, AB'de %3,4'lük artışla 722 bin ton yağlı süt tozu üretimi gerçekleşmiştir (Ek Tablo 5). Dünyada ihracatına konu olan yağlı süt tozu miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %4,5 oranında artarak geçmiş iki yıldaki azalmanın ardından yaklaşık 2,7 milyon tona çıkmıştır. Küresel payın neredeyse %56,4'üne sahip dünyanın en büyük WMP ihracatçısı olan Yeni Zelanda 2019 yılında bir önceki yıla göre %13,9'luk artışla 1,5 milyon ton ihracat gerçekleştirmiştir. WMP ihracat pazarı diğer ihracatçı ülkelerin yanı sıra özellikle Çin, Sri Lanka, Bangladeş, Tayland, Endonezya ve Vietnam gibi ülkelere yayılmıştır. Buna karşılık, 2019 yılında WMP ihracatı Arjantin, Avustralya, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde daralma göstermiştir. Arjantin

örneğinde, 2018'de ihracattaki toparlanma (118 bin ton), büyüme ivmesinin sürdürülebilirliği konusunda iyimserliğe yol açmıştır. Ancak 2019'da makroekonomik dengesizliklerden, özellikle de döviz kurundan kaynaklanan dalgalanmalar ve çoğunlukla üretim maliyetlerinin artması nedeniyle %7,0 oranında düşerek 110 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya yağlı süt tozu ithalatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,1 oranında azalarak 2,6 milyon ton olarak hesaplanmıştır. Çin WMP %5,6'lık pay ile dünya WMP ithalatında ilk sırada yer almaktadır. Çin'de süt ürünleri ithalatı talebi, genişlemeyen ulusal süt üretimi ve artan tüketici talebi doğrultusunda 2016'dan bu yana istikrarlı bir şekilde artarak 2019 yılında 550 bin ton WMP ithal edilmiştir. Rusya, ana tedarikçi Belarus'dan WMP ithal etmeye devam ederken, Uruguay, Yeni Zelanda, Arjantin ve Paraguay da dahil olmak üzere diğer kaynaklardan ithalatını artırmıştır (OECD/FAO, 2019). 2019 yılında Rusya'da artan tüketim talebinin etkisiyle bir önceki yıla göre WMP ithalatı %98,3 oranında artarak 50 bin ton olmuştur (Ek Tablo 13).

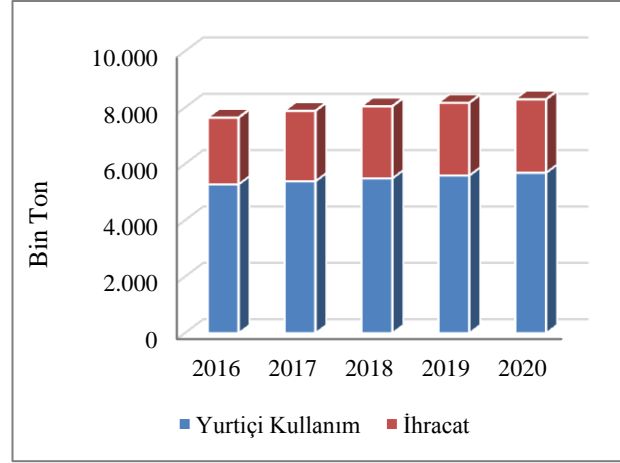
Tablo 6. Dünya Yağlı Süt Tozu (WMP) Arz Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
ARZ					
Başlangıç Stokları*	648	691	392	449	454
Üretim	5.404	5.497	5.596	5.695	5.700
İthalat	2.551	2.583	2.679	2.650	2.677
Toplam Arz	8.603	8.771	8.667	8.794	8.831
KULLANIM					
Yurtiçi Kullanım	5.283	5.394	5.495	5.595	5.694
İhracat	2.064	2.046	2.021	2.134	2.143
Toplam Kullanım	7.347	7.440	7.516	7.729	7.837
Bitiş Stokları*	691	392	449	454	404

Kaynak: OECD a/Tahmin * USDA

Şekil 6. Dünya Toplam Yağlı Süt Tozu Arzı (Bin Ton)

Şekil 7. Dünya Toplam Yağlı Süt Tozu Kullanımı (Bin Ton)

Dünya yağsız süt tozu üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %24,3 oranında artarak 4,6 milyon ton olmuştur (Tablo 7). Yağsız süt tozu üretiminin 1,4 milyon tonla %31,5 AB'ye, 1,1 milyon tonla %24,2'si ABD'ye ve 443 bin tonla %11,8'i Yeni Zelanda'ya yapılmaktadır. İki yıllık artışların ardından, dünya SMP ihracatı 2019 yılında ABD, İngiltere, Yeni Zelanda, Avustralya gibi dünya SMP ihracatında önemli ülkelerin ihracatındaki düşüş nedeniyle bir önceki yıla göre %0,1 düşüş yaşayarak 2,7 milyon ton olarak kalmıştır. İhracattaki küresel düşüşe rağmen, AB diğer ihracatçı ülkelerin aksine ihracat miktarını bir önceki yıla göre 2019 yılında %1,6 artışla 965 bin ton olarak gerçekleştirmiştir. Yeni Zelanda'da SMP ihracatı toplam süt ürünleri içerisinde sahip

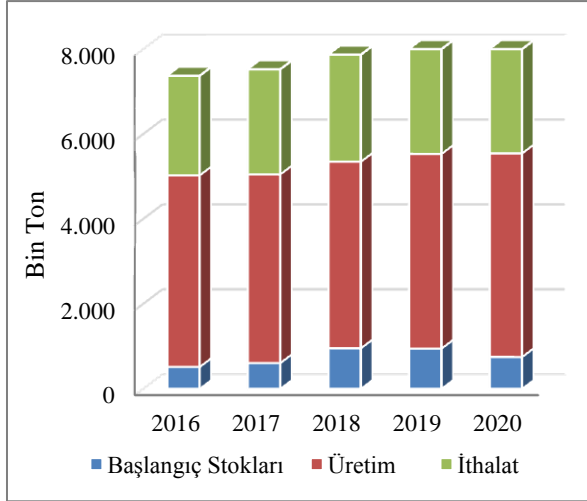
olduğu düşük ihracat payını korumuş ve %0,7'lik azalışla 2019 yılında 401 ton olmuştur. Avustralya'nın SMP ihracatı 2019 yılında 2018 yılına göre %0,4 azalmış, ancak dünyanın dördüncü en büyük SMP ihracatçısı olmaya devam etmiştir. ABD tarafından yapılan SMP ihracatı ise büyük ölçüde Meksika'ya azalan ihracatın bir yansıması olarak bir önceki yıla göre %1,2 azalarak 628 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya yağsız süt tozu ithalatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,1 oranında azalarak 2,7 milyon ton olarak hesaplanmıştır. Meksika SMP %12,5'lik pay ile dünya SMP ithalatında ilk sırada yer almaktadır. Çin SMP ithalatı ise bir önceki yıla göre aynı kalarak 280 bin ton olmuştur (OECD/FAO, 2019).

Tablo 7. Dünya Yağsız Süt Tozu (SMP) Arz Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

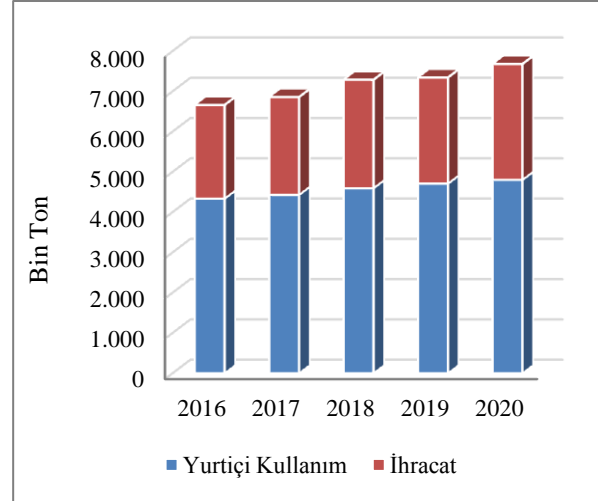
	2016	2017	2018	2019	2020
ARZ					
Başlangıç Stokları*	516	608	956	948	751
Üretim	4.513	4.445	4.396	4.586	4.796
İthalat	2.442	2.573	2.737	2.706	2.736
Toplam Arz	7.472	7.625	8.089	8.240	8.284
KULLANIM					
Yurtiçi Kullanım	4.338	4.431	4.596	4.711	4.804
İhracat	2.357	2.591	2.753	2.733	2.736
Toplam Kullanım	6.696	7.022	7.349	7.444	7.540
Bitiş Stokları*	608	956	948	751	556

Kaynak: OECD
a/Tahmin * USDA

Şekil 8. Dünya Toplam Yağsız Süt Tozu Arzı Kullanımı

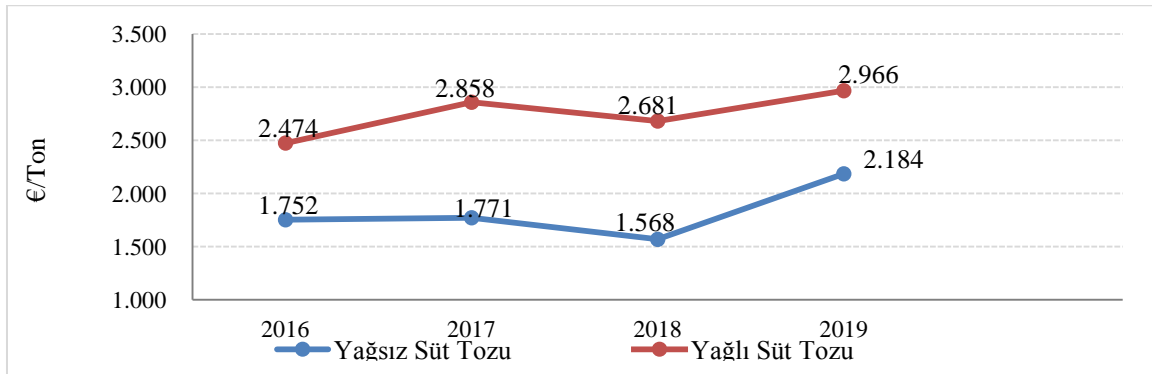

Şekil 9. Dünya Toplam Yağsız Süt Tozu

Dünya Süt Tozu Fiyatı Arttı

Süt ürünleri uluslararası referans fiyatları Okyanusya ve Avrupa'daki ana ihracatçıların işlenmiş ürünleri tereyağı ve SMP içindir. SMP fiyatları AB'deki yüksek stok müdahaleleri nedeniyle önceki yıllarda nispeten düşük bir seviyede iken ve 2019 yılında nerdeyse müdahalelerin tamamını kaldırarak SMP fiyatı

%39,3 oranında artarak 2,2 bin €/ton olarak gerçekleşmiştir. WMP fiyatı ise yıllar itibariyle dalgalanmalar göstermekle birlikte 2019 yılında bir önceki yıla göre %10,6 artarak 2,9 bin €/Ton olmuştur.

Şekil 10. Dünya Süt Tozu Fiyatları (<https://www.clal.it/en/index.php>)

Kişi Başı Süt Tozu Tüketimi

Kişi başına yağlı süt tozu (WMP) tüketiminin en fazla olduğu ülkeler arasında ilk sıralarda Avustralya ve Çin yer almaktadır. 2019 yılında Avustralya'da kişi başı yağlı süt tozu tüketimi bir önceki yıla göre %2,8 oranında artarak 1,46 kg, Çin'de ise kişi başına WMP tüketimi %2,9 oranında artarak 1,44 kg olmuştur. Kişi başına yağlı süt tozu (SMP) tüketiminin en fazla olduğu

ülkeler arasında ilk sıralarda Yeni Zelanda, Avustralya ve ABD yer almaktadır. 2019 yılında Yeni Zelanda'da kişi başı yağsız süt tozu tüketimi bir önceki yıla göre %2,2 oranında artarak 29,8 kg, Avustralya'da ise kişi başına SMP tüketimi aynı kalarak 3,3 kg ile aynı kalmıştır.

Tablo 8. Bazı Ülkelerde Kişi Başına Yağlı Süt Tozu (WMP) Tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2015	2016	2017	2018	2019
Avusturya	1,34	1,33	1,37	1,42	1,46
Çin	1,30	1,34	1,37	1,40	1,44
Yeni Zelanda	0,68	0,69	0,70	0,71	0,72
Rusya	0,48	0,50	0,53	0,55	0,57
AB	0,57	0,57	0,57	0,57	0,57

Kaynak: OECD

Tablo 9. Bazı Ülkelerde Kişi Başına Yağsız Süt Tozu (SMP) Tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yeni Zelanda	26,8	27,4	28,1	29,2	29,8
Avusturya	3,4	3,3	3,3	3,3	3,3
ABD	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
AB	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Kanada	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9

Kaynak: OECD

Tereyağı

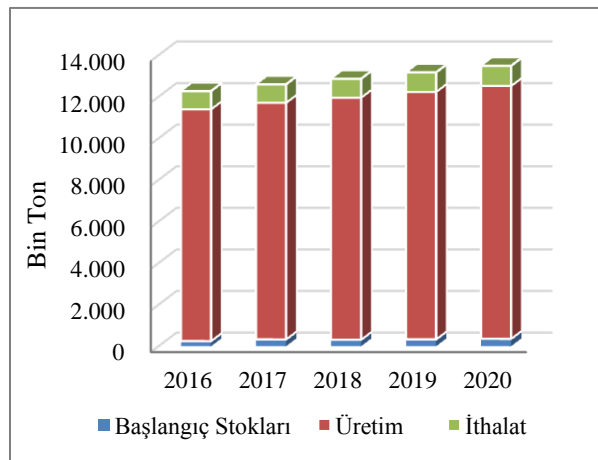
Dünya genelinde 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,2 oranında artış göstererek ortalama 12 milyon ton tereyağı üretimi gerçekleştirilmiştir (Tablo 10). Dünya tereyağı pazarında, toplam üretimin %38,8'i Hindistan, %19,9'u ise AB tarafından sağlanmaktadır (Ek Tablo 6). Hindistan'da tereyağı üretimi 2019 yılında %4,5 (4.5 milyon ton) oranında artarken; Avrupa Birliği'nin 2019 yılında ürettiği tereyağı miktarı (2.3 milyon ton) aynı yıl Hindistan'da üretilen tereyağı miktarının ancak yarısına eşittir. Küresel tereyağı ihracatı 2019'da %0,6 artarak toplam 1 milyon ton hacme sahip olmuştur. Dünya tereyağı ihracatının %79'unu Yeni Zelanda, AB, Hindistan, İngiltere ve ABD gerçekleştirmektedir. Dünyada ticarete konu olan toplam tereyağı ihracatında, Yeni Zelanda %42,6 oranındaki ihracat payı ile dünyanın en büyük tereyağı tedarikçisidir (Ek Tablo 7). Yeni Zelanda; Çin, Meksika, Mısır, Filipinler, Birleşik Arap Emirlikleri, İran, ABD, Cezayir, Rusya, AB ülkeleri ve Suudi Arabistan gibi oldukça geniş bir coğrafyaya tereyağı ihracatı gerçekleştirmektedir.

Dünyanın en büyük tereyağı tedarikçisi olan Yeni Zelanda'da kısmen süt üretimindeki küçük bir düşüşe bağlı olarak 2019 yılında bir önceki yıla göre ihracat miktarı %0,4 oranında düşerek 453 bin ton olmuştur. Avrupa Birliği, tereyağı üretimindeki artışı ve istikrarlı iç talebi yansıtan tereyağı sevkiyatlarını 2019'da hızla yükseltti ve bir önceki yıla göre %8,0 oranında artarak 259 bin tona ulaşarak artış kaydetmiştir. ABD'de tereyağı ihracatı, bazı alıcıların, özellikle Meksika ve Kanada'nın azalan siparişleri nedeniyle bir önceki yıla göre %41,9 oranında keskin bir düşüş göstererek 26 bin ton olarak gerçekleşmiştir (OECD/FAO, 2019). 2019 yılında dünya tereyağı ithalatı bir önceki yıla göre %5,3 oranında artarak 1 milyon ton olmuştur. 2019 yılı tereyağı ithalatında ilk sırada %10,8 paya sahip olan Çin yer alırken, Çin'i %8,9 ile İngiltere ve %7,9 ile Rusya takip etmektedir (Ek Tablo 11). Bir önceki yıla göre en fazla ithalat artışı yaşanan ülkeler Rusya, Meksika, ABD iken bunun aksine İngiltere, Kanada ve İran ithalatlarını azaltmışlardır.

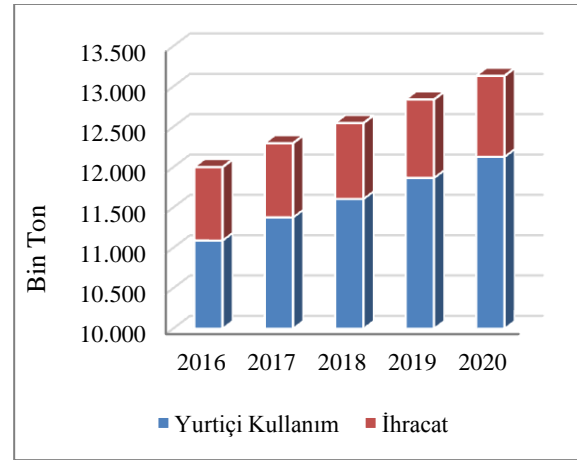
Tablo 10. Dünya Tereyağı Arz Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
ARZ					
Başlangıç Stokları*	251	332	315	333	359
Üretim	10.898	11.066	11.286	11.577	11.722
İthalat	1.039	949	985	1.056	1.062
Toplam Arz	12.188	12.347	12.586	12.966	13.143
KULLANIM					
Yurtiçi Kullanım	11.093	11.379	11.609	11.869	12.131
İhracat	1.111	1.030	1.057	1.064	1.062
Toplam Kullanım	12.204	12.409	12.666	12.933	13.193
Bitiş Stokları*	332	315	333	359	350

Kaynak: OECD
a/Tahmin * USDA

Şekil 11. Dünya Toplam Tereyağı Arzı

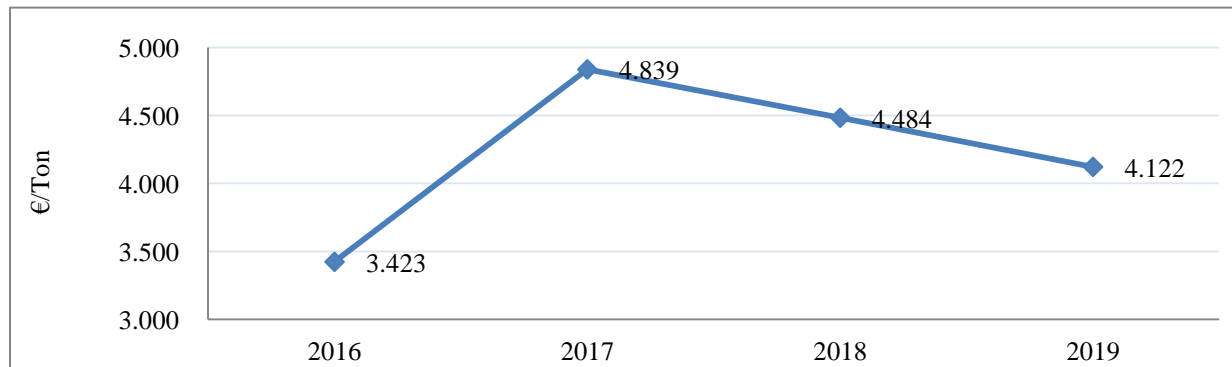

Şekil 12. Dünya Toplam Tereyağı Kullanımı

Dünya Tereyağı Fiyatları Düştü

Yıllık tereyağı fiyatları 2017'de tarihsel olarak zirve yaptı (4,9 bin €/ton) ve o zamandan beri düşüşe geçti. Diğer süt ürünlerinden farklı olarak, Kuzey Amerika'daki bazı düşüslere rağmen, Avrupa, Asya, Okyanusya ve Güney Amerika'da artan süt üretimi nedeniyle küresel tereyağı fiyatları 2019'da bir önceki yıla göre %8,1

oranında düşerek yılsonunda 4,1 bin €/ton olmuştur. Ayrıca FAO Süt Ürünleri Fiyat Endeksi ile ölçülen uluslararası tereyağı ve peynir fiyatlarında Haziran ayından bu yana özellikle Yeni Zelanda'da artan ihracat nedeniyle düşüş yaşanmasına neden olmuştur.

Şekil 13. Dünya Tereyağı Fiyatları (<https://www.clal.it/en/>)

Kişi Başı Tereyağı Tüketimi

Tereyağı tüketimi ülkelerin tüketim alışkanlıklarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Son yıllarda margarinin sağlığa zararlı, tereyağının ise faydalı olduğuna dair haberlerin artması tüketicileri tereyağına yönlendirmiş olsa da Avustralya, Kanada gibi ülkelerde bitkisel yağ kullanımının yaygınlaşması tereyağı kullanımını düşürmüştür. 2019 kişi başına tereyağı tüketiminin en fazla olduğu ülkeler arasında ilk sıralarda Yeni Zelanda (18,9 kg/kişi/yıl), AB (4,29 kg/kişi/yıl) ve Avusturya (3,80 kg/kişi/yıl) yer almaktadır.

Tablo 11. Bazı Ülkelerde Kişi Başına Tereyağı Tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yeni Zelanda	18,76	18,79	18,83	18,89	18,96
AB	4,30	4,29	4,29	4,29	4,29
Avusturya	3,88	3,86	3,83	3,80	3,77
Rusya	3,12	3,14	3,18	3,19	3,23
Kanada	2,56	2,52	2,49	2,46	2,40

Kaynak: OECD

DÜNYADA TAHMİN: 2020**Süt**

FAO 2020 COVID-19 raporuna göre 2020'de dünya süt üretiminin, çoğunlukla Asya ve Kuzey Amerika'da beklenen üretim genişlemelerinin bir sonucu olarak %0,8 artışla 859 milyon tona çıkması beklenmektedir. Asya kıtası özelinde Hindistan, Pakistan ve Çin'de süt üretiminin desteklenmesiyle üretimin 2020'de %2 artarak 367 milyon tona çıkacağı tahmin edilmektedir. Dünyanın en büyük süt üreticisi olan Hindistan'da, üretimin 2020'de bir önceki yıla göre 5 milyon ton artacağı tahmin ediliyor. Bu yıl beklenen artışın sebebi olarak, COVID-19 yaratmış olduğu kısıtlamalar ve sıkıntılara rağmen geniş bir köy kooperatifleri ağının kurularak süt toplamayı sürdürmek için harekete geçilmesi söylenebilir. On yıl boyunca ortalama %3'ün üzerinde bir büyümeyi sürdüren Pakistan'ın süt üretiminin, artan sürü sayılarıyla 2020'de de bu artış hızına devam etmesi beklenmektedir. Hükümetin sıkı gıda güvenliği standartlarını uygulamaya koyması, tüketicilerin Çin sütüne olan güvenini artırmış ve bu durum yerli üretimde büyümenin sürdürülmesine yardımcı olmuştur. Sektörün 2018'den bu yana toparlandığı Çin'de, büyük ölçekli süt ürünleri tesislerinin verimliliklerinin artmasıyla süt üretiminin 2020'de %3'e yakın artması beklenmektedir. Japonya'da, fazla süt tedarikini yönetmek ve fiyatları dengelemek amacıyla çiftçilere sunulan destek önlemleriyle süt üretiminin artacağı tahmin edilmektedir.

Avrupa kıtasında 2020 yılında süt üretiminin %0,3 oranında küçük bir düşüşle 225,7 milyon tona düşeceği tahmin edilmektedir. AB ve Birleşik Krallık'ta, 2020'de süt üretiminin geçen yıla göre %0,5 düşüşle 166,7 milyon ton olacağı tahmin ediliyor. Süt sektörü Avrupa'da, COVID-19'un yayılmasını kontrol altına almak için uygulanan kısıtlayıcı önlemlerden olumsuz etkilenmiştir. AB'de uygulanan sokağa çıkma yasaklarıyla birlikte ilkbaharda süt üretiminin maksimum olduğu dönemde süt toplanması mümkün olmamıştır. Karantina sürecinde sınırlı işçi mevcudiyeti, özellikle emek yoğun süt

ürünlerinde süt işlemeyi de kısıtlamıştır. Karantina/sokağa çıkma yasağı sürecinde perakende satışlar artmış olsa da, gıda hizmeti satış noktalarının kapanması ve özellikle Çin'den gelen küresel ithalat talebinin azalması ile 2020'de AB süt fiyatlarının düşmesi beklenmektedir. Ayrıca COVID-19 tedbirlerinden kaynaklanan süt ürünleri üretim ve teslimatında yaşanan aksaklıklar nedeniyle üreticilerin olumsuz etkileneceği tahmin edilmektedir. COVID-19 etkisiyle Rusya'da küçük ölçekli çiftçilerin kötü şekilde etkilenmesi, pazar aksaklıkları süt üretimindeki büyümeyi yavaşlatabilir. Ancak gelişmiş süt ürünleri işleme teknolojileri ve yönetimi ile uzun ömürlü süt talebinin artmasından yararlanan büyük ölçekli çiftlik işletmelerinde ise büyüme beklenmektedir. Buna karşın, Ukrayna 2020 süt üretiminin ithalat talebindeki zayıflamanın yansıması olarak geçen yıla göre yaklaşık %2 oranında düşeceği tahmin edilmektedir.

Okyanusya kıtasında, Avustralya'da beklenen toparlanma ve Yeni Zelanda'daki hafif bir düşüşle kısmen dengelenen süt üretiminin yıllık %0,7 artışla 2020'de 31 milyon tona ulaşacağı tahmin ediliyor. Avustralya'da dört yıllık durgun üretimden sonra, iyi yağışların, kısmen iyileştirilmiş mera koşullarının, verimli yönetim, yem ve tahıl üretiminde iyileşmenin de yardımıyla 2020'de süt üretiminde bir toparlanmaya yardımcı olacağı tahmin edilmektedir. Yeni Zelanda'da süt üretiminin, kuraklığın devam eden etkisinin bir yansıması olarak, %0,5 düşüşle 21,7 milyon tona düşmesi beklenmektedir.

Afrika'da, özellikle Kenya, Cezayir ve Fas'ta beklenen artışla 2020'de süt üretiminin %0,3 oranında artarak toplam 47 milyon ton olması beklenmektedir.

Güney Amerika'da, Brezilya, Uruguay ve Kolombiya'daki beklenen düşüşler ve Arjantin'de beklenen hafif bir artışla süt üretiminin dengelenerek %1,1 düşüşle 61 milyon tona düşeceği tahmin edilmektedir.

Brezilya, Uruguay ve Kolombiya'da yaşanan istikrarsız hava koşulları, yüksek hayvan yemi fiyatları ve yem tedarikinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle süt verimi ve süt üretiminde düşüş beklenmektedir. Buna karşılık, Arjantin'de, uygun hava koşullarının üretimdeki toparlanmayı desteklemesi beklenmektedir.

Kuzey Amerika'da, süt üretiminin 109 milyon ton olarak 2019'a göre %0,4 daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. COVID-19'un süt ürünleri tedarik zinciri üzerindeki felç edici etkisine rağmen, ABD'de esas olarak süt verimindeki artış nedeniyle süt üretiminin biraz artması beklenmektedir (FAO, 2020).

Peynir

OECD Gıda Raporuna göre 2020 yılında peynir üretiminin 2019 yılına göre %1,5 oranında artarak 24,2 milyon ton olması beklenmektedir. Diğer süt ürünlerinden farklı olarak, peynir ticaretinin 2020 yılında az da olsa artması beklenmektedir. Dünya peynir ihracatı, son üç yıldaki ortalama %3,3'lük yıllık büyümeye kıyasla, daha da artarak 2,7 milyon ton olması beklenmektedir. 2020 yılında Rusya, Çin ve Kore Cumhuriyeti'nin, genellikle varlıklı tüketicilerden gelen sürekli talep ile alımlarını artıracığı tahmin edilmektedir. Öte yandan Suudi Arabistan, ABD, Birleşik Arap Emirlikleri, AB, İngiltere ve Avustralya'da peynir ithalatının düşmesi beklenmektedir. Dünya peynir ticaretinde beklenen artışın Rusya, Yeni Zelanda ve Avustralya'nın yanı sıra Arjantin, AB, İngiltere

ve ABD tarafından daha büyük satışlarla sağlanacağı tahmin edilmektedir. Rusya'nın peynir ihracatının, başta süt tozu (WMP/SMP) olmak üzere diğer süt ürünlerindeki paralel azalmalarla birlikte, üretimdeki artışlarla %6 oranında artması beklenmektedir. Yeni Zelanda'dan peynir ihracatı, Asya pazarları, özellikle Çin, Kore Cumhuriyeti ve Filipinler'den gelen sürekli talep nedeniyle %2,2 artarak 343 bin tona çıkacağı tahmin edilmektedir. Peynir üretimine daha fazla sütün aktarılmasıyla, Avustralya'nın da ihracatını artıracak bir konuma gelmesi beklenmektedir. Asya pazarlarından gelen güçlü talebin bir sonucu olarak, AB ve İngiltere'nin ihracat satışlarının %0,5 artarak 885 bin tona çıkacağı tahmin edilmektedir (FAO, 2020).

Süt Tozu

OECD Gıda Raporuna göre 2020 yılında yağsız süt tozu (SMP) üretiminin bir önceki yıla göre %4,6 oranında artarak 4,8 milyon olması beklenmektedir. COVID-19 ile ilgili pazar aksaklıkları ve yaygın ekonomik durgunluk sebebiyle SMP ithalatında kısıntıların olması beklenmektedir. Dünya SMP ihracatının, özellikle Çin, Cezayir, Filipinler, Malezya, Rusya, Meksika ve Vietnam'dan gelen zayıf ithalat talebine bağlı olarak 2,7 milyon ton ile aynı miktarlarda kalacağı tahmin edilmektedir. 2020 yılı ilk aylarında ithal edilen yüksek miktarda SMP nedeniyle ve halen ülke tarafından tutulan yüksek SMP stoklarının yansımaları olarak Çin'in SMP ithalatı yıllık %24 düşüşle 284.000 ton olacağı beklenmektedir. Zayıf küresel talep nedeniyle, özellikle AB, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya'nın yapmış olduğu SMP ihracatının düşeceği, ABD'nin ise ihracatında bir

miktar artış olacağı tahmin edilmektedir. AB ve İngiltere'de SMP ihracatı, esas olarak 2020 yılında %16 azalarak 804 bin ton olması beklenmektedir. Bu düşüşün, yerel pazarlarda süt ve süt ürünleri satışları nedeniyle zaten birikmiş olan SMP stoklarının daha fazla birikmesine neden olacağı düşünülmektedir. Yeni Zelanda'da, SMP ihracatının %6 düşerek 352 bin ton düşeceği tahmin edilmektedir, bu da ülkenin muhtemelen daha yaygın olarak tercih edilen ürün olan WMP lehine düzenlemeler yapılacağı anlamına gelebilir. Buna karşılık, ABD'nin, Asya pazarlarına yönelik daha büyük sevkiyatlarla geçen yıl yaşanan hafif gerilemeden sonra SMP ihracatını %3'den fazla artırarak 727 bin tona çıkarması beklenmektedir. OECD Gıda Raporuna göre 2020 yılında yağlı süt tozu (WMP) üretiminin bir önceki yıla göre %1,8 oranında artarak 5,7 milyon olması beklenmektedir. WMP

ithalatçısı ülkelerin çoğunun satın almalarındaki olası düşüşlerin yansıması olarak, 2020'de dünya WMP ihracatının bir önceki yıla göre çok az miktarda yaklaşık %0,4 oranında artarak 2,1 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Özellikle Çin, Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan ithalatında keskin düşüşler beklenirken Küba, Endonezya, Filipinler ve Avustralya'da beklenen artışlarla bir miktar WMP 2020 ithalatında dengenin sağlanması beklenmektedir. Çin'de, hali hazırda mevcut olan önemli miktarlardaki süte ek olarak daha fazla miktarda süt temin edilerek WMP üretimi için yönlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak, Çin'in

WMP ithalatının 2020'de yaklaşık %12 düşerek 703 bin tona düşmesi beklenmektedir. Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın yanı sıra Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki diğer bazı ülkelerin de WMP ithalatlarını azaltması beklenmektedir. WMP'ye yönelik küresel talepteki mevcut azalma, önemli WMP ihracatçılarının ihracatlarını azaltmasına neden olacaktır. AB ve İngiltere'de Orta Doğu'ya yapılan ihracatta özellikle büyük düşüşler beklentisiyle, WMP ihracatının geçen yıla göre %7 oranında azalarak 276 bin ton civarında seyredeceği tahmin edilmektedir (FAO, 2020).

Tereyağı

OECD Gıda Raporuna göre 2020 yılında tereyağı üretiminin 2019 yılına göre %1,2 oranında artarak 11,7 milyon olacağı, tereyağı ithalatının %5,3 artışla 1,1 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. Dünya ithalatındaki düşüşün çoğu Meksika, İran İslam Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, ABD ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yoğunlaşırken, sadece Çin ve Japonya'nın ithalatındaki muhtemel artışlarla tereyağı ithalatı dengelenecektir. Tereyağına olan küresel talep başta AB, İngiltere, Hindistan, Yeni

Zelanda ve Rusya olmak üzere birçok önde gelen ihracatçının satışlarının azalmasına neden olmaktadır. Perakende satışlar ve gıda endüstrisinin COVID-19 sebebiyle toparlanamaması sonucu AB ve İngiltere'de ihracatın yıllık %11 düşüşle 191bin ton olacağı tahmin edilmektedir. COVID-19 ihracat kısıtlamaları nedeniyle Ukrayna, ABD ve Uruguay'ın tereyağı ihracatının olumsuz etkilenmesi ve bunun da küresel stoklarda artışa neden olabileceği düşünülmektedir (FAO, 2020).

TÜRKİYE'DE DURUM: 2019

Türkiye'de yıllar itibari ile sağılan hayvan sayısı ve verimdeki artışla birlikte süt üretim miktarında artış görülmüştür. Süt üretim miktarında ki artışa bağlı olarak süt ürünleri üretim miktarı da artmıştır. 2019 yılında bir önceki yıla göre içme sütü, peynir, yoğur-ayran üretim miktarında bir

miktar azalış gözlenirken, yağsız süt tozu ve tereyağı üretiminde ise artış olmuştur. Aynı dönem için içme sütü, yağsız süt tozu ve tereyağı ithalat ve ihracatında artış gözlenirken, peynir ve yoğurt-ayran-kefir dış ticaretinde düşüş gözlenmiştir.

Süt**Süt Üretimi Arttı**

Süt üretim miktarı, hayvan varlığı ve laktasyon verimindeki artışa paralel olarak uzun vadede artış göstermiştir. Türkiye'de süt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,8 oranında artmış ve yaklaşık 23 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam süt üretiminin %90,4'ü inek sütünden, %9,2'si koyun-keçi sütünden, %0,3'ü ise manda sütünden oluşmaktadır. Türkiye dahil çoğu ülkede son yıllarda hem hayvansal üretim hem de

üretimin verimliliğinde artış meydana gelmiştir. Türkiye'de süt verimliliğine bakıldığında, 2018-2019 yıllarında sağılan inek sayısı ile üretimdeki artışında paralel olmasıyla uzun ve orta vadede bütün türlerde verimde gelişme görülmüştür. Sağılan inek başına verim 2019 yılında bir önceki yıla aynı kalarak 3,16 ton/baş/yıl olarak hesaplanmıştır (Tablo 12).

Tablo 62. Türkiye Süt Üretimi ve Sağılan Hayvan Sayısı

	2016	2017	2018	2019	2020/a
Sağılan Sığır Sayısı (Adet)	5.431.715	5.969.048	6.337.907	6.580.753	6.876.887
Üretim (Ton)	16.786.263	18.762.319	20.036.877	20.782.374	21.904.622
Verim (Ton/Baş)	3,09	3,14	3,16	3,16	3,19
Sağılan Koyun-Keçi Sayısı (Adet)	19.704.519	22.466.995	24.146.450	25.308.071	26.902.479
Üretim (Ton)	1.639.813	1.868.174	2.008.096	2.098.664	2.228.781
Verim (Ton/Baş)	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Sağılan Manda Sayısı (Adet)	63.329	69.497	75.882	79.333	84.093
Üretim (Ton)	63.085	69.401	75.742	79.341	84.181
Verim (Ton/Baş)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Toplam Sağılan Hayvan Sayısı (Adet)	25.199.563	28.505.540	30.560.239	31.968.157	33.863.459
Toplam Süt Üretimi (Ton)	18.489.161	20.699.894	22.120.716	22.960.379	24.217.584

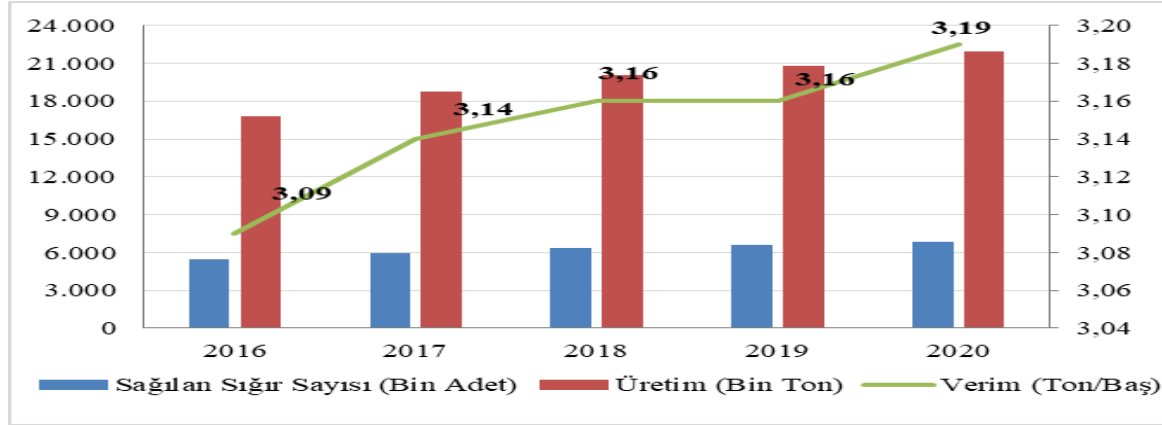
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesapları
a/Tahmin

Sağılan Hayvan Sayısı Arttı

Türkiye'de sağılan hayvan varlığı her yıl düzenli bir artış göstermekle beraber 2019 yılında bir önceki yıla göre %4,6 artarak 31,9 milyon baş olmuştur. Sağılan sığır sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,8 oranında artarak 6,6

milyon baş, sağılan koyun-keçi sayısı %4,8 oranında artarak 25,3 milyon baş, sağılan manda sayısı ise %4,5 oranında artarak 79 bin baş olmuştur.

Şekil 14. Türkiye Sağılan hayvan sayısı, Verim ve Üretim Miktarı

Çiğ süt fiyatları; 16 Nisan 2015 tarih ve 29328 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Çiğ Sütün Sözleşmeli Usulde Alım Satımına İlişkin Yönetmelik” esasları gereğince belirli usullere göre belirlenmektedir. Mevzuat gereği taraflar çiğ süt fiyatını; pazarlık usulüne göre, çiğ sütün kalite içeriğine göre, pariteye göre ya da Ulusal Süt Konseyi’nin Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesinin görüşünü alarak ilan ettiği tavsiye

fiyata göre belirleyebilmektedirler (USK, 2020). Çiğ süt tavsiye fiyatı 2016 yılında 1,15 TL/Kg iken 2019 yılında %67,0 artarak 1,92 TL/Kg olmuş ve aynı dönemde süt yemi fiyatı %71,4 artarak 1,44 TL/kg olmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda süt/yem girdi paritesi incelendiğinde 2016 yılında 1 kg süt ile alınabilecek süt yemi miktarı 1,37 kg iken, 2019 yılında bu miktar azalarak 1,33 kg olmuştur (Tablo 13).

Tablo 13. Süt Girdi Pariteleri

	2016	2017	2018	2019
Çiğ Süt Tavsiye Fiyatı (TL/lt)	1,15	1,27	1,59	1,92
Süt Yemi Fiyatı (TL/kg)	0,84	0,97	1,27	1,44
Besi Yemi Fiyatı (TL/kg)	0,80	0,91	1,15	1,33
1kg süt ile alınabilecek girdi miktarı (kg)				
Süt/Süt Yemi	1,37	1,31	1,25	1,33
Süt/Besi Yemi	1,44	1,40	1,38	1,44

Kaynak: TÜRKİYEMBİR Ulusal Süt Konseyi

İçme Sütü

Türkiye’de ticari süt işletmeleri tarafından toplanan inek sütünün büyük bir kısmı (%16,1) içme sütü olarak tüketime arz edilmektedir. TÜİK tarafından aylar bazında ve yıllık olarak toplam içme sütü üretim miktarları yayınlanmaktadır. Bu konudaki istatistiklere konu olan süt miktarı, yalnızca sanayide ısı işlem görmüş ambalajlı içme sütleri kapsarken, TÜİK tarafından yayınlanan “Entegre Süt İşletmeleri Tarafından Toplanan Süt Miktarı” haricinde üretilen süt, söz konusu miktara dahil

edilmemektedir (USK, 2020). TÜİK tarafından yayınlanan verilere göre Türkiye’de içme sütü üretim miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %7,2 azalış oranıyla 1,54 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretilen toplam içme sütü miktarının yaklaşık %88,6’sını (1,3 milyon ton) UHT kutu sütler oluştururken, kalan miktar 72 °C’de 15 saniye veya 63 °C’de 30 dakika süreyle süte ısı işlem uygulandığı pastörize sütler ve sterilize sütler oluşturmaktadır (USK, 2020). Türkiye’de süt daha çok yoğurt, beyaz peynir ve

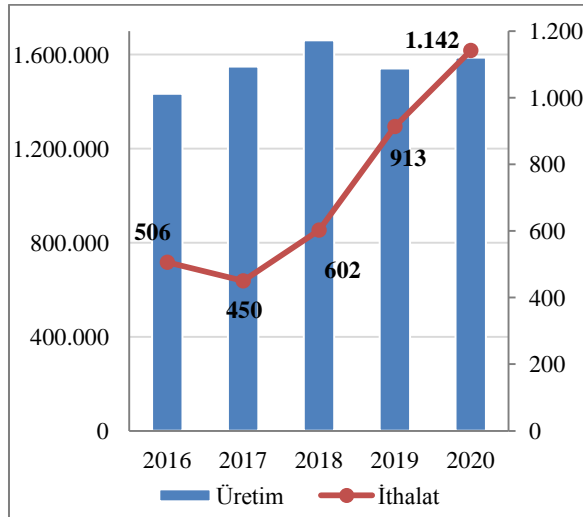
ayran olarak tüketilirken; içme sütü tüketimi diğer ürünlere göre daha düşüktür. Türkiye'de içme sütü çoğunlukla tam yağlı süt olarak tüketilmektedir. 2019 yılında toplam arz bir önceki yıla göre %7,0 oranında azalarak 1,54 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 14).

Türkiye'de süt ihracatı (dış ticarete konu olan süt ve krema) 2019 yılında bir önceki yıla göre %21 oranında artarak 49 bin ton olarak hesaplanmıştır. 2019 yılı itibariyle Türkiye'de süt ihracatının %45,9'u Libya (%30,4), Irak (%12,6) ve Katar'a (%2,9) gerçekleşmiştir.

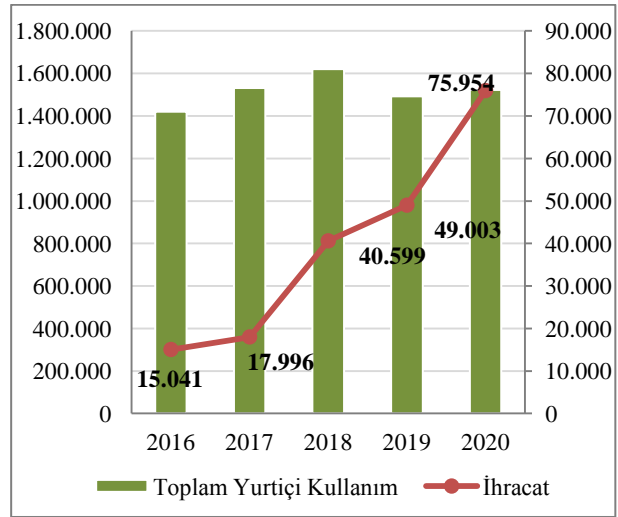
Tablo 14. Türkiye İçme Sütü Arz ve Kullanımı (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Üretim	1.433.541	1.548.880	1.660.664	1.540.122	1.586.326
İthalat	506	450	602	913	1.142
Toplam Arz	1.434.047	1.549.330	1.661.266	1.541.035	1.587.467
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	1.419.006	1.531.334	1.620.667	1.492.033	1.521.873
İhracat	15.041	17.996	40.599	49.003	75.954
Toplam kullanım	1.434.047	1.549.330	1.661.266	1.541.035	1.597.827

Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesapları
a/Tahmin (TEPGE Hesapları)

Şekil 15. Türkiye Toplam İçme Sütü Arzı (Ton) (Ton)

Şekil 16. Türkiye Toplam İçme Sütü Kullanımı (Ton)

Peynir

Büyük bir çoğunluğunu (%96) inek sütünden elde edilen peynirlerin oluşturduğu Türkiye toplam peynir üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %6,5 azalarak 707 bin ton, toplam arz ise %6,6 artış oranıyla 714 bin ton olarak hesaplanmıştır (Tablo 15). Türkiye süt ve süt ürünleri dış ticaret verilerinde ürün özelinde rakamlar ele alındığında; diğer ürünlerde olduğu gibi peynir grubunda da en önemli ihracat pazarını orta doğu ülkeleri oluşturmaktadır.

Türkiye'nin özellikle peynir pazarlarında ağırlıklı olarak Bahreyn, Danimarka, Mısır ve Fransa gibi ülkelerle rekabet edildiğini söyleyebiliriz. TÜİK dış ticaret verilerine göre; 2019 yılında bir önceki yıla göre peynir ihracatı 50 bin ton olarak hesaplanmıştır. Aynı toplam peynir ihracatının %29,5'i Suudi Arabistan'a ve %23,4'ü Irak'a yapılmış olup, Türkiye'de ihracata konu olan toplam peynir miktarının yaklaşık %53'ü yalnızca bu iki ülkeye ihraç edilmektedir (Ek

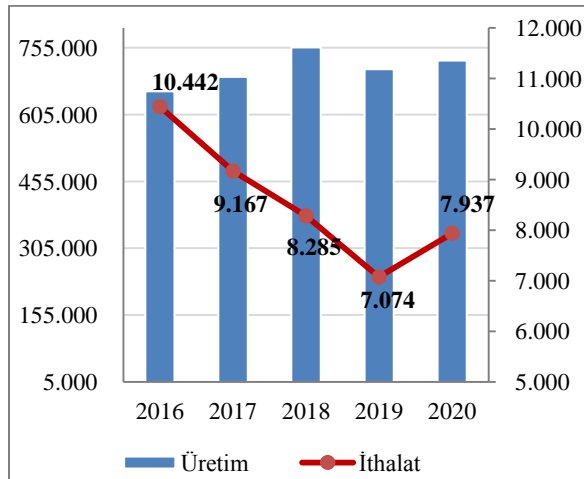
Tablo 20). Türkiye’de en yoğun olarak tüketilen süt ürünlerinden biri de peynirdir. Yıllar itibariyle üretimine paralel olarak tüketiminde de artış olan ve en yüksek pazar payına sahip peynir çeşidi beyaz peynirdir. USK entegre süt işletmeleri tarafından toplanan inek, koyun, keçi ve manda

sütü haricindeki süt üretim miktarı ile peynir ithalat ve ihracatının da dahil edildiği bir hesaplama ile Türkiye’de 2019 yılı kişi başına düşen yıllık peynir tüketim miktarını 17,5 kg olarak hesaplamıştır (USK, 2020).

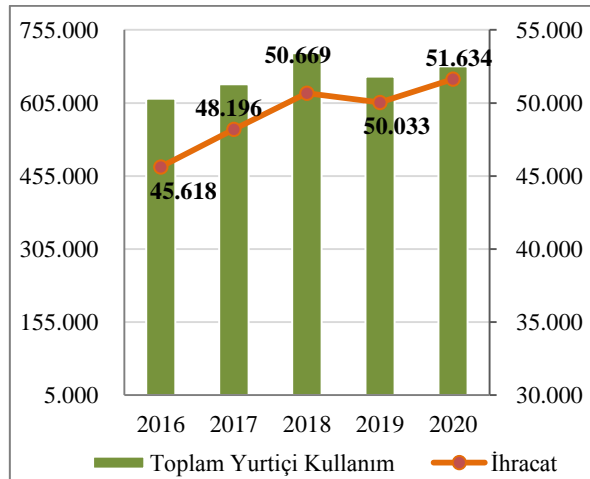
Tablo 15. Türkiye Peynir Arz ve Kullanımı (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Üretim	657.694	689.908	756.108	707.160	726.253
İthalat	10.442	9.167	8.285	7.074	7.937
Toplam Arz	668.136	699.075	764.393	714.234	734.190
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	622.518	650.880	713.724	664.201	680.142
İhracat	45.618	48.196	50.669	50.033	51.634
Toplam kullanım	668.136	699.075	764.393	714.234	731.776

Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesapları
a/Tahmin (TEPGE Hesapları)

Şekil 17. Türkiye Toplam Peynir Arzı (Ton)

Şekil 18. Türkiye Toplam Peynir Kullanımı (Ton)

Süt Tozu

Süt tozu; yağlı, yağı kısmen veya tamamen alınmış süttten, kremadan veya bu ürünlerin karışımından suyun uzaklaştırılması ile elde edilen ve son üründe nem içeriğinin ağırlıkça en fazla %5 oranında olduğu katı üründür (Tebliğ No: 2008/51). Halk arasında her ne kadar kimyasal, yapay veya sağlıksız bir ürün olduğu yönünde genel bir kanı oluşmuş olsa da süt tozu, genel anlamıyla çiğ sütün içeriğindeki suyun buharlaştırılması sonucunda arta kalan kuru

maddeden ibaret bir “süt ürünüdür”. Süt tozu; çikolata, bisküvi ve pasta yapımında, dondurma ve şekerleme imalatında, hazır çorbalar gibi kurutulmuş hazır ürünlerin yapımında, hayvan mamalarında ve kozmetik ürünler de dahil olmak üzere pek çok sektörde kullanılmaktadır (USK, 2020). TÜİK verilerine göre süt tozu üretimi (yağlı süt tozu ve yağsız süt tozu toplamı) 2019 yılında bir önceki yıla göre %9,6 oranında azalarak 99 bin ton toplam süt tozu üretilmiştir.

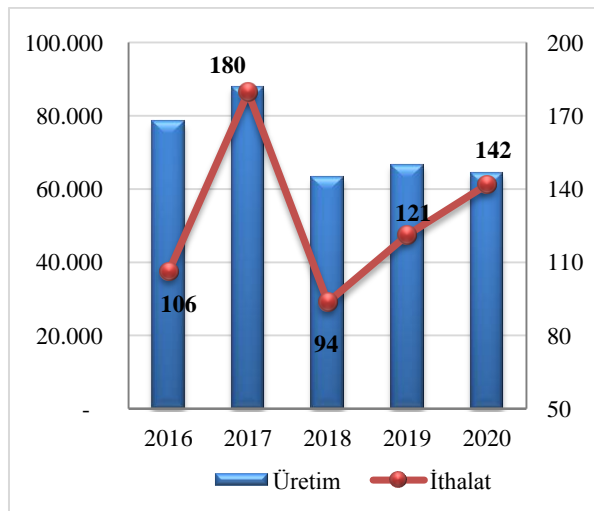
Ticarete konu olan yağsız süt tozu üretimi aynı dönemde bir önceki yıla göre %5,2 oranında artarak 66,5 ton olurken, bir önceki yıla göre %25,5 oranında düşüş yaşayarak 32,5 ton olan yağlı süt tozu üretimi toplam süt tozu üretiminde 2019 yılında 2018 yılına göre düşüş yaşanmasına sebep olmuştur. Süt piyasalarındaki çığ süt fiyatının, Ulusal Süt Konseyinin Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesinin görüşünü alarak belirlediği çığ süt tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, piyasalardaki süt arzının fazlalığından dolayı fiyatları regüle etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasında regülasyon alımlarını başlatmıştır. 24 Mart 2016 tarihinde başlayan çığ süt regülasyon faaliyetleri, süt üreticisi birlik ve kooperatiflerle sözleşme yapılarak 4 yıldır devam etmektedir. 2019 yılında 2019/817 sayılı “2019 Yılında Yapılacak Çığ Süt Desteği ve Süt Piyasasının Düzenlenmesine

İlişkin” Cumhurbaşkanlığı Kararına istinaden Tarım ve Orman Bakanlığının 2019/22 sayılı “Çığ Süt Desteği ve Süt Piyasasının Düzenlenmesi Uygulama Tebliği” ne bağlı olarak Tarım ve Orman Bakanlığının talimatıyla belirlenen kota ve süreler içinde 2019 yılı çığ süt regülasyonu kapsamında 82 farklı birlik/kooperatifle sözleşme imzalamış; imzalanan sözleşmeler kapsamında süt üreticisi birlik ve kooperatifler tarafından yağsız süt tozuna işlenmek üzere yaklaşık 133bin ton süt gönderilmiştir. 17 farklı tesiste yaklaşık 11 bin ton yağsız süt tozu üretilmiş olup, muayene ve kabul işlemleri sonrası ESK tarafından satın alınmıştır (ESK, 2020). Bu kapsamda 2019 yılında yağsız süt tozu ihracatı bir önceki yıla göre yaklaşık 1,5 kat artarak 41 bin tona, ithalat ise %29,5 oranında artarak 121 tona ulaşmıştır. Yağsız süt tozu ihracatında en büyük ihracat pazarı ülkeler sırasıyla Bangladeş (%21,2), Irak (%19,0), Suriye (%8,9) ve Pakistan (%8,7)’dir (Ek Tablo 19).

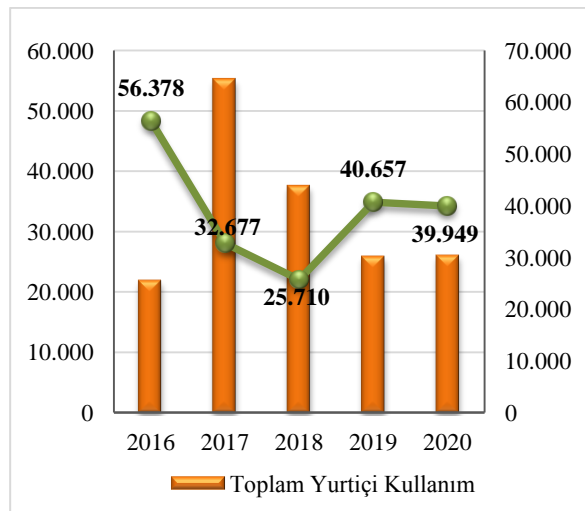
Tablo 16. Türkiye Yağsız Süt Tozu Arz ve Kullanımı (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Üretim	78.231	87.732	63.237	66.513	64.164
İthalat	106	180	94	121	142
Toplam Arz	78.337	87.912	63.331	66.634	64.306
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	21.959	55.235	37.621	25.977	26.133
İhracat	56.378	32.677	25.710	40.657	39.949
Toplam kullanım	78.337	87.912	63.331	66.634	66.082

Kaynak: ESK, TÜİK, TEPGE Hesapları
a/Tahmin (TEPGE Hesapları)

Şekil 19. Türkiye Yağsız Süt Tozu Arzı (Ton)

Şekil 20. Türkiye Yağsız Süt Tozu Kullanımı (Ton)

Yoğurt, Ayrar, Kefir

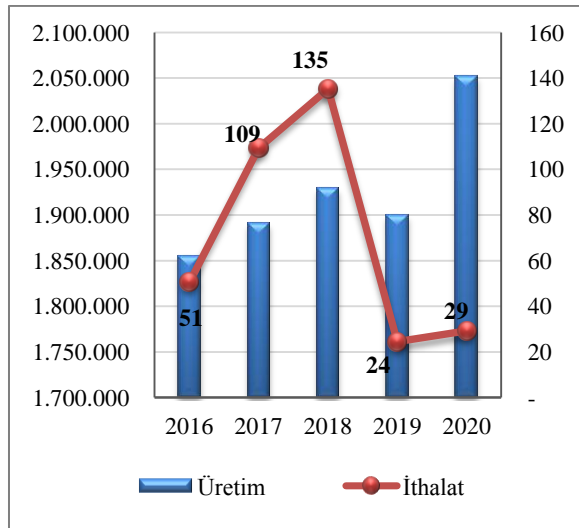
Probiyotik bir ürün olan yoğurt; inek, koyun, keçi ve manda sütü veya karışımlarının pastörize edilmesi veya pastörize sütün, gerektiğinde süt tozu ilavesiyle homojenize edilip veya edilmeden *Lactobacillus bulgaricus* ve *Streptococcus thermophilus* bakterilerinin laktik asit fermentasyonu ile meydana gelen fermente bir süt ürünüdür (USK, 2020). Türkiye yoğurt üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,4 oranında azalarak yoğurt üretim miktarları 1,18 milyon ton olmuştur. Dış ticaretine bakıldığında ise yoğurt ihracatında

2019 yılında bir önceki yıla göre %18,7 oranında artış gözlenerek ihracat miktarı 3 bin ton olarak hesaplanmıştır. Türkiye ayran/kefir üretimi ise 2019 yılında 2018 yılına oranla %0,4 artarak 720 bin ton olarak, ayran/kefir ihracatı ise aynı dönem için %3,5 artış oranıyla 3,8 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üç süt ürününde en fazla ihracat yapılan en önemli ülkeler ise sırasıyla Suudi Arabistan (%27,7), Gürcistan (%23,3) ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (%11,8) şeklindedir (Ek Tablo 21).

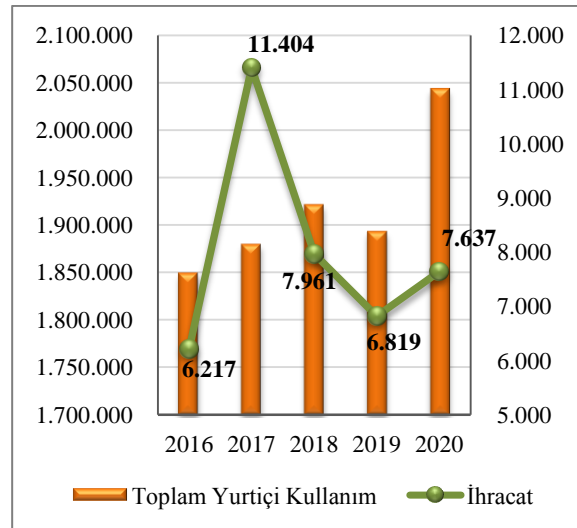
Tablo 17. Türkiye Yoğurt, Ayran Kefir Arz ve Kullanımı (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Üretim	1.855.311	1.890.490	1.928.445	1.899.554	2.051.518
İthalat	51	109	135	24	29
Toplam Arz	1.855.362	1.890.599	1.928.580	1.899.578	2.051.548
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	1.849.145	1.879.196	1.920.620	1.892.760	2.042.288
İhracat	6.217	11.404	7.961	6.819	7.637
Toplam kullanım	1.855.362	1.890.599	1.928.580	1.899.578	2.049.925

Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesapları
a/Tahmin (TEPGE Hesapları)

Şekil 21. Türkiye Toplam Yoğurt, Ayran, Arzı (Ton)

Şekil 22. Türkiye Toplam Yoğurt, Ayran, Kefir Kullanımı (Ton)

Tereyağı

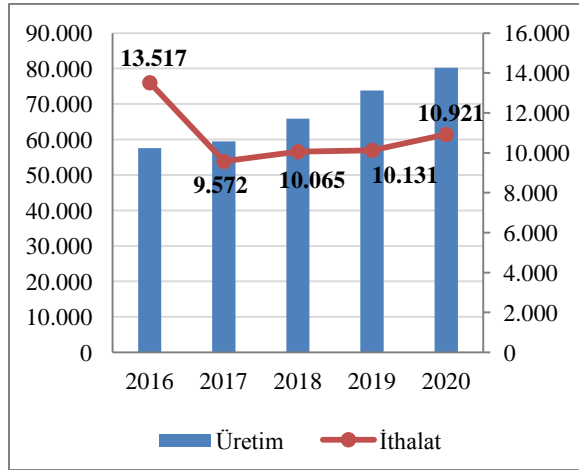
Tereyağı üretimi, TÜİK verilerine göre 2019 yılında %12,1 oranında artış göstererek 73,8 bin ton olarak hesaplanmıştır. Süt ve süt ürünlerinde 2019 yılı için en önemli ithalat kalemlerini tereyağı ve peynir grubu ürünler oluşturmuştur. 2019 yılı tereyağı ithalatında 2018 yılına göre %0,7 oranında artış yaşanarak 10,1 bin ton ithalat

miktarı hesaplanmıştır (Tablo 18). 2019 yılı ihracatı ise bir önceki yıla göre %17,1 oranında artarak 528 ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatta önemli olan ülkeler ise sırasıyla KKTC (%32,7), Irak (%14,3), Katar (%11,2) olmuştur (Ek Tablo 17).

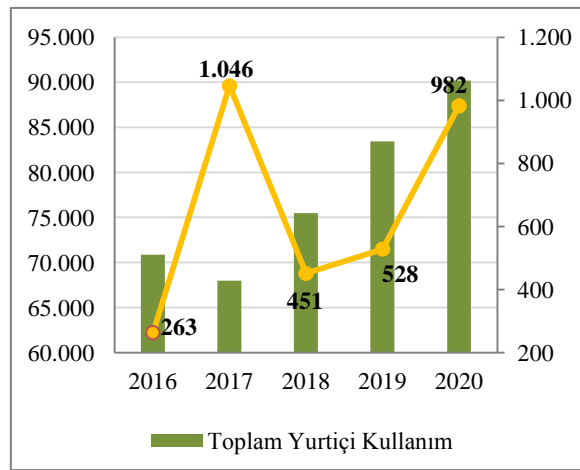
Tablo 18. Türkiye Tereyağı Arz ve Kullanımı (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020/a
ARZ					
Üretim	57.609	59.449	65.856	73.840	80.264
İthalat	13.517	9.572	10.065	10.131	10.921
Toplam Arz	71.126	69.021	75.921	83.971	91.185
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	70.863	67.975	75.470	83.443	90.203
İhracat	263	1.046	451	528	982
Toplam kullanım	71.126	69.021	75.921	83.971	91.185

Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesapları a/Tahmin (TEPGE Hesapları)

Şekil 23. Türkiye Toplam Tereyağı Arzı (Ton)

Şekil 24. Türkiye Toplam Tereyağı Kullanımı (Ton)

Süt ve süt ürünlerindeki artış üreticinin eline geçen çiğ süt fiyatları ile karşılaştırıldığında artış oranının hemen hemen paralel seyrettiği görülmektedir. Tek istisna ise tereyağında görülmektedir. Son dönemlerde tereyağı talebinin artması, tüketimin artış göstermesi, özellikle sağlık açısından tereyağının margarine göre daha faydalı basın organlarında ifade edilmesi ve maliyet unsurlarından özellikle enerji ve işçiliğin pahalı olması fiyatların artmasındaki en önemli

sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında çiğ süt fiyatlarındaki artışla birlikte son dönemlerde sanayicinin işleyecek süt bulmakta sıkıntı çekmesi tereyağı fiyatlarının artmasındaki diğer önemli bir sebep olarak gösterilmektedir. 2019 yılı haziran ayında 54,8TL/kg olan tereyağı fiyatı Aralık ayında %6,9 artış oranıyla 58,6 TL/kg'ye yükselerek yıl ortalama fiyatı 53,4 TL/kg olmuştur.

TÜRKİYE'DE TAHMİN: 2020

Covid-19 salgının Türkiye'de görüldüğü günden bu yana süt üreticilerinin üretim kapasitelerinde herhangi bir azalma olmamış, üreticinin mağdur olmaması için çiğ süt alımına devam edilmiştir. Süt sektörü olası talep artışlarını rahatlıkla karşılayabilecek güçtedir. Süt ürünlerine olan talep normal şartlar altında bayram dönemleri, yaz ayları gibi yılın belirli dönemlerinde artıp azalmaktadır. Covid-19 salgınının Türkiye'de görüldüğü günden itibaren diğer ürünlerde olduğu gibi süt ve süt ürünlerine olan talep artışları ortaya çıkmıştır. Başta UHT süt ve kaşar peynir olmak üzere süt ürünlerine olan talebin son günlerde arttığını görmekteyiz. Bu süreçte ambalajlı gıdanın öneminin tartışmasız olarak kavranmış ve ambalajlı süt ürünlerine talepte belirgin artış yaşanmıştır. 2020 yılında ve devamında da oluşan algı ile ambalajlı süt

ürünlerine olan talebin artması ve kayıt dışı süt satışına olan talebin azalması beklenmektedir. Türkiye'de süt ürünleri sanayi tesislerinin kapasite kullanım oranı yaklaşık %70 olup, gelen talep doğrultusunda kapasite arttırma yoluna gidilebilir. Bu nedenle yaşanan pandemi döneminde özellikle süt ürünleri açısından stok yapılmasına gerek kalmamaktadır. Bakanlığımızın uzun süredir sürdürdüğü çalışmalar sonucunda Çin Halk Cumhuriyeti ile süt ürünleri ihracatı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma neticesinde Türkiye'den 54 işletme Çin'e peyniraltı suyu tozu, peynir, süttozu, krema ve tereyağı ihraç edebilecektir. Türkiye'nin üretim potansiyeli ve sanayi altyapısı Çin'e süt ürünleri ihracatı için yeterli durumdadır. 2020 yılı ve sonraki yıllarda bu ürünlerin ihracatında artış olması beklenmektedir.

İçme Sütü

2020 yılında toplam içme sütü üretiminin %3,0 oranında artarak 1,6 milyon ton, ihracatın ise

%55,0 artarak 75,9 bin ton olması beklenmektedir.

Peynir

2020 yılında toplam peynir üretiminin %2,7 oranında artarak 726 bin ton, ithalatın %12,2

azalarak 8 bin ton, ihracatın %5,7 artış oranıyla 51,6 bin ton olması beklenmektedir.

Süt Tozu

2020 yılında süt tozu üretiminin %3,5 oranında azalarak 64 bin ton ihracatının %1,7 azalarak

51,6 bin ton ve toplam yurtiçi kullanımının %4,6 artarak 680 bin ton olması beklenmektedir.

Yoğurt, Ayrın, Kefir

2020 yılında yoğurt üretiminin %0,8 oranında artarak 1,2 milyon ton ve aynı artış oranıyla ihracatın da %2,0 artarak 7,3 bin ton olması

beklenmektedir. Ayrın, kefir üretiminin %6 artarak 760 bin olması beklenmektedir.

Tereyağı

2020 yılında tereyağı üretiminin %8,7 oranında artarak 80,3 bin ton ihracatın %8,6 artarak 982

ton ve yurtiçi kullanımının ise %8,1 oranında artarak 91 bin ton olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Anonim, 2018. Türk Gıda Kodeksine Göre Süt ve Süt Ürünleri Tanımları. <https://www.esk.gov.tr/tr/10882/Turk-Gida-Kodeksine-Gore-Sut-ve-Sut-Urunleri-Tanimlari>, Erişim: 24.09.2020
- CLAL, 2019. Dairy products prices. <https://www.clal.it/en/index.php>, Erişim: 28.09.2020
- DAIRYCO, 2019. Dairy Statistics. <http://www.dairyco.net>, Erişim: 28.09.2020
- ESK, 2020. 2019 Sektör Değerlendirme Raporu. Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- FAO, 2020. Food Outlook- Biannual Report on Global Food Markets COVID-19, Rome.
- OECD, 2019. DAIRY - OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2026. <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?>, Erişim: 02.10.2020
- OECD/FAO, 2019. Dairy and Dairy Products, OECD-FAO Agricultural Outlook 2019-2028, Rome.
- TÜİK, 2019. Hayvancılık İstatistikleri, Süt ve Süt Ürünleri Verileri. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002, Erişim: 02.10.2020
- TÜRKİYEMBİR, 2019. Yem İstatistikleri. <http://www.yem.org.tr>, Erişim: 01.10.2020
- USDA, 2019. Milk and Milk Product Statistics. <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>, Erişim: 01.10.2020
- USK, 2020. 2019 Süt Raporu, Dünya ve Türkiye’de Süt Sektörü İstatistikleri. Ulusal Süt Konseyi, Ankara.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere Göre Süt Üretimi: 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	155.500	162.964	169.320	174.399	179.546
AB 28	147.502	148.606	148.907	150.142	151.415
ABD	94.619	96.343	97.749	98.793	99.297
Pakistan	52.000	53.000	53.700	55.311	55.573
Brezilya	35.717	34.733	34.563	36.406	37.267
Çin	35.886	34.765	34.469	34.833	35.176
Rusya	30.797	30.759	30.504	29.589	29.758
Yeni Zelanda	21.672	21.364	21.250	21.926	21.956
Türkiye	18.655	18.489	20.700	22.121	22.960
İngiltere	15.788	15.107	15.718	15.390	15.469
Meksika	11.748	11.967	12.132	12.363	12.454
Arjantin	12.061	10.292	10.097	10.553	10.651
Kanada	9.152	9.570	9.883	10.046	10.103
Avusturya	10.587	10.407	10.334	10.139	9.991
Japonya	10.110	9.981	9.295	9.577	9.139
Kolombiya	7.407	7.346	7.291	7.298	7.306
İran	6.900	7.000	7.100	7.203	7.202
Mısır	6.400	6.440	6.530	6.535	6.610
Kazakistan	5.590	5.630	5.650	5.615	5.542
İsviçre	5.100	5.170	5.150	5.212	5.259
Etiyopya	4.105	3.985	3.922	3.942	3.953
G.Afrika Cumhuriyeti	3.650	3.600	3.558	3.462	3.559
Suudi Arabistan	3.300	3.180	3.280	3.264	3.292
Kore	2.380	2.410	2.450	2.523	2.521
Cezayir	2.168	2.070	2.058	2.080	2.102
Şili	2.039	2.001	2.075	2.013	2.015
Peru	1.870	1.925	1.945	1.970	2.012
İsrail	1.580	1.584	1.590	1.619	1.611
Norveç	1.601	1.629	1.565	1.552	1.546
Endonezya	1.200	1.230	1.250	1.231	1.266
Tayland	1.050	1.080	1.110	1.129	1.133
Vietnam	600	620	640	659	684
Nijerya	580	576	572	573	579
Paraguay	530	533	536	540	552
Malezya	85	86	87	88	90
Filipinler	20	21	22	23	23
Diğer	54.453	67.875	69.274	70.156	76.689
Dünya	808.062	815.667	824.677	837.975	848.978

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 2- Dünya İçme Sütü Üretimi 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	103.018	108.716	113.011	119.779	123.365
Pakistan	43.455	44.498	45.082	46.951	47.303
AB-28	38.619	38.248	38.001	38.106	38.335
Çin	22.299	23.022	23.127	23.882	24.020
ABD	23.943	23.790	23.305	22.850	22.652
Rusya	15.938	15.980	16.104	16.000	16.047
Brezilya	15.329	14.207	15.030	14.579	14.968
İngiltere	7.445	7.271	7.564	7.553	7.472
Ukrayna	7.557	7.408	7.254	7.151	7.150
Kolombiya	5.819	5.915	6.009	6.144	6.159
Kazakistan	4.556	4.634	4.623	4.701	4.733
Japonya	4.243	4.271	4.281	4.307	4.310
Meksika	3.444	3.570	3.548	3.518	3.489
Etiyopya	3.261	3.213	3.173	3.087	3.162
Kanada	2.925	2.920	2.887	2.883	2.880
G.Afrika	2.664	2.555	2.663	2.666	2.718
Avustralya	2.566	2.598	2.586	2.627	2.635
Peru	1.653	1.699	1.710	1.740	1.800
Arjantin	1.665	1.564	1.513	1.566	1.585
Türkiye	1.379	1.434	1.549	1.661	1.541
Mısır	1.350	1.379	1.390	1.483	1.383
Kore	1.345	1.384	1.369	1.378	1.375
Suudi Arabistan	1.056	1.072	1.106	1.217	1.229
Tayland	1.020	1.050	1.080	1.099	1.110
İsviçre	941	923	916	916	916
Endonezya	752	770	778	773	789
İsrail	656	660	668	720	740
Vietnam	600	620	640	659	684
İran	499	455	527	713	670
Paraguay	530	533	536	540	552
Y.Zelanda	456	530	535	540	547
Şili	462	506	492	477	480
Norveç	436	428	394	370	360
Nijerya	250	250	250	261	265
Malezya	85	86	87	88	90
Filipinler	7	8	9	10	10
Diğer	77.738	77.734	78.209	80.397	81.903
DÜNYA	399.962	405.903	412.006	423.390	429.427

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 3- Dünya Peynir Üretimi 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
AB-28	9.492	9.637	9.749	9.938	10.124
ABD	5.281	5.468	5.667	5.801	5.865
Brezilya	754	745	771	755	797
Türkiye	666	657	690	756	707
Rusya	603	630	640	621	644
Mısır	641	642	643	623	628
Arjantin	566	542	530	539	544
Kanada	425	455	474	485	486
İngiltere	435	442	457	464	468
Y.Zelanda	337	380	382	360	380
Avustralya	344	344	337	378	374
Meksika	359	365	376	311	351
İran	295	296	297	288	291
Çin	255	251	249	242	244
Suudi Arabistan	197	198	199	193	195
İsviçre	153	185	189	189	190
Ukrayna	131	128	129	125	124
İsrail	124	124	124	120	120
Norveç	95	94	94	95	95
Şili	92	92	97	94	94
Kolombiya	59	59	59	57	57
Japonya	46	47	46	48	48
G.Afrika	44	44	43	42	43
Kore	23	29	35	36	38
Kazakistan	26	26	26	25	26
Peru	22	23	24	23	24
Nijerya	11	11	11	10	11
Etiyopya	6	6	6	6	6
Tayland	5	5	5	5	4
Hindistan	3	3	4	4	3
Filipinler	2	2	2	2	2
Diğer	1.062	1.096	1.065	950	1.002
DÜNYA	22.553	22.836	23.139	23.526	23.888

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 4- Dünya Yağsız Süt Tozu Üretimi 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
AB-28	1.410	1.489	1.445	1.450	1.447
ABD	1.034	1.053	1.078	1.050	1.111
Yeni Zelanda	479	498	435	397	443
Hindistan	218	218	230	223	227
Avustralya	242	256	222	191	170
Brezilya	155	153	158	155	159
Kanada	94	100	100	112	126
Japonya	130	123	122	119	120
Ukrayna	112	110	114	111	111
İngiltere	99	72	74	74	73
Arjantin	41	37	46	38	39
Meksika	42	42	49	33	38
Şili	27	27	29	29	31
İsviçre	26	27	23	23	24
G.Afrika	15	15	15	15	15
Çin	45	40	20	20	15
Diğer	277	253	285	356	436
DÜNYA	4.446	4.513	4.445	4.396	4.586

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#**Ek Tablo 5- Dünya Yağlı Süt Tozu Üretimi 2015-2019 (Bin Ton)**

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Y.Zelanda	1.376	1.369	1.356	1.391	1.449
Çin	1.617	1.375	1.350	1.300	1.334
AB-28	675	702	745	698	722
Brezilya	610	545	585	567	604
Meksika	210	217	226	219	225
Arjantin	252	148	158	153	153
Endonezya	73	75	77	75	78
Avustralya	97	66	60	82	77
Şili	77	64	68	66	65
ABD	14	22	27	75	54
İngiltere	67	40	42	43	44
Kolombiya	41	41	41	40	38
Rusya	20	22	39	38	38
İsviçre	20	14	15	15	15
G. Afrika	15	15	15	14	15
Kazakistan	15	15	15	14	14
Japonya	13	10	10	10	11
Kanada	10	8	8	8	9
Diğer	135	654	661	786	751
DÜNYA	5.474	5.404	5.497	5.596	5.695

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 6- Dünya Tereyağı Üretimi 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	3.911	4.041	4.194	4.349	4.545
Avrupa Birliği	2.159	2.249	2.252	2.286	2.337
ABD	839	834	838	858	862
Pakistan	750	774	799	822	847
Y.Zelanda	502	533	504	479	495
Rusya	311	303	316	301	315
Meksika	199	203	204	198	199
İran	120	126	144	143	143
İngiltere	150	143	161	152	134
Kanada	86	93	109	116	111
Çin	98	98	99	108	110
Brezilya	101	100	101	103	105
Ukrayna	101	102	108	105	102
Mısır	114	111	100	101	102
Avustralya	119	119	100	93	58
Japonya	65	66	60	54	55
Türkiye		58	59	66	74
İsviçre	47	48	43	44	44
Arjantin	41	33	27	29	29
Şili	22	24	24	25	26
Güney Afrika	20	20	21	22	22
Kazakistan	19	20	20	21	21
Kolombiya	20	20	21	22	20
Etiyopya	18	17	17	17	17
Norveç	14	14	14	14	14
Nijerya	12	12	12	12	12
Diğer	739	720	746	781	788
DÜNYA	10.898	11.066	11.286	11.577	11.722

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 7- Dünya Tereyağı İhracatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Y.Zelanda	477	507	479	455	453
Avrupa Birliği	244	288	247	239	259
Hindistan	8	7	14	30	55
İngiltere	60	65	55	62	48
ABD	17	16	21	45	26
Ukrayna	12	12	30	30	22
Avustralya	44	34	21	16	21
Arjantin	8	10	11	8	11
Malezya	5	8	7	8	7
Suudi Arabistan	4	5	6	6	7
Güney Afrika	4	3	3	3	3
İsviçre	3	5	2	1	3
Rusya	5	5	4	3	2
Şili	4	4	3	2	2
Çin	1	1	2	2	2
Kazakistan	3	0	0	2	2
Diğer	144	131	119	140	135
DÜNYA	1.056	1.111	1.030	1.057	1.064

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 8- Dünya Peynir İhracatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
AB-28	1.171	1.281	1.304	1.323	1.383
Y.Zelanda	303	342	343	323	342
ABD	318	289	316	321	322
İngiltere	152	164	171	174	175
Avustralya	159	172	171	173	173
İsviçre	64	66	67	68	69
Türkiye	41	46	48	51	50
Arjantin	47	61	44	43	45
İran	45	48	55	0	43
Suudi Arabistan	126	131	129	40	39
Mısır	65	68	66	22	19
Rusya	15	16	10	13	12
G.Afrika	9	10	9	10	10
Norveç	12	12	11	10	10
Kanada	12	13	13	10	10
Hindistan	4	6	6	6	6
Diğer	215	287	270	33	112
DÜNYA	2.327	2.437	2.493	2.554	2.597

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 9- Dünya Yağsız Süt Tozu İhracatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Avrupa Birliği	707	597	794	832	965
ABD	558	594	606	712	628
Y.Zelanda	447	469	456	431	401
Avustralya	186	181	153	157	151
Meksika	11	20	82	117	104
İngiltere	98	76	76	84	56
Hindistan	17	19	10	42	50
Türkiye	8	56	32	25	45
Kanada	14	24	72	66	44
Ukrayna	34	34	29	23	23
Arjantin	24	26	22	23	20
İsviçre	8	14	14	14	14
Tayland	2	8	10	12	13
Suudi Arabistan	11	13	13	9	7
Güney Afrika	5	5	10	9	6
İran	7	12	35	18	6
Malezya	38	36	17	6	5
Diğer	2.364	2.343	2.576	2.739	2.719
DÜNYA	2.372	2.357	2.591	2.753	2.733

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 10- Dünya Yağlı Süt Tozu İhracatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Y.Zelanda	1.363	1.355	1.351	1.320	1.503
Avrupa Birliği	386	381	404	349	297
Arjantin	138	110	71	118	110
İngiltere	49	38	38	42	46
Malezya	28	22	37	40	44
Avustralya	69	57	60	49	37
ABD	11	14	25	27	20
Suudi Arabistan	19	11	13	20	16
Mısır	2	4	9	11	10
Vietnam	9	14	11	11	10
Filipinler	20	26	2	5	8
Güney Amerika	8	5	6	5	7
Meksika	11	12	6	7	6
Şili	6	7	4	4	5
Paraguay	2	2	1	3	5
Ukrayna	2	2	4	4	4
Hindistan	1	1	2	3	3
Çin	4	3	2	2	2
DÜNYA	2.128	2.064	2.046	2.021	2.134

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#**Ek Tablo 11- Dünya Tereyağı İthalatı 2015-2019 (Bin Ton)**

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
İngiltere	106	99	91	84	123
Çin	71	82	92	113	114
Rusya	107	110	98	73	96
Avrupa Birliği	16	27	36	49	49
ABD	19	24	26	43	44
Suudi Arabistan	52	57	48	51	44
Filipinler	20	30	31	33	38
İran	47	51	36	34	38
Avustralya	24	23	34	36	38
Mısır	62	64	23	35	32
Meksika	26	52	39	27	28
Endonezya	21	26	24	24	23
Kanada	12	22	16	17	21
Malezya	19	20	19	20	21
Japonya	16	12	8	10	18
Vietnam	9	14	15	14	16
Kore	6	9	9	11	14
Tayland	13	13	12	13	14
Nijerya	4	4	3	13	12
Türkiye	13	14	10	10	10
Şili	3	6	6	8	9
Peru	7	6	7	10	7
Güney Afrika	5	5	5	9	7
Kazakistan	8	9	6	6	4
Brezilya	1	4	4	4	2
İsrail	1	3	2	2	2
Diğer	257	253	246	235	231
DÜNYA	945	1.039	949	985	1.056

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019

Ek Tablo 12- Dünya Peynir İthalatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
İngiltere	494	490	494	492	498
Japonya	248	256	273	286	289
Rusya	181	212	206	241	252
AB-28	181	192	199	204	196
ABD	136	131	167	160	159
Kore	112	110	124	125	129
Meksika	116	126	110	112	116
Çin	76	97	108	108	113
Avustralya	82	92	116	98	100
Suudi Arabistan	162	170	175	80	84
İsviçre	55	58	61	62	63
Brezilya	22	43	32	29	40
Şili	28	34	44	33	36
Kanada	26	27	28	29	35
Filipinler	23	31	33	34	34
Mısır	32	32	31	29	32
Kazakistan	21	21	20	27	27
Endonezya	21	24	25	26	27
Malezya	21	21	23	23	24
Tayland	12	15	15	16	17
Norveç	13	14	14	15	15
Ukrayna	5	7	8	13	15
G. Afrika	13	13	13	14	14
Y. Zelanda	7	9	11	11	11
İsrail	7	7	7	9	10
Türkiye	11	10	9	8	7
Vietnam	4	4	4	7	7
Peru	5	5	6	6	6
Kolombiya	3	3	3	3	4
Pakistan	4	4	3	4	4
Paraguay	2	3	4	3	3
Hindistan	2	2	3	3	3
Nijerya	1	1	1	1	1
Arjantin	1	1	1	1	1
Diğer	94	47	-2	118	100
DÜNYA	2.221	2.311	2.368	2.428	2.472

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 13- Dünya Yağsız Süt Tozu İthalatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Meksika	259	297	307	331	339
Çin	200	184	247	280	280
Endonezya	145	159	147	162	195
Filipinler	137	179	157	159	192
Malezya	147	135	120	129	129
Vietnam	47	81	85	90	95
Rusya	120	136	117	81	89
Mısır	79	84	60	76	69
Tayland	82	58	64	67	69
Avrupa Birliği	53	44	55	46	60
İngiltere	40	42	40	37	56
Japonya	53	34	59	57	49
Suudi Arabistan	59	60	45	49	39
Nijerya	33	35	34	30	36
Pakistan	44	43	43	38	33
Kolombiya	7	12	12	17	26
Kore	21	21	23	25	25
İsviçre	26	25	25	25	25
Peru	20	22	22	28	22
Brezilya	35	35	31	29	20
Kazakistan	22	22	25	20	17
Şili	10	12	15	13	15
Avustralya	9	8	8	10	13
Güney Afrika	7	7	11	9	9
İsrail	4	4	3	6	6
İran	7	12	35	18	6
Diğer	638	691	783	903	791
Dünya	2.305	2.442	2.573	2.737	2.706

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 14- Dünya Yağlı Süt Tozu İthalatı 2015-2019 (Bin Ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Çin	347	420	470	521	550
Suudi Arabistan	134	142	142	111	114
Nijerya	102	79	84	89	84
Tayland	46	47	50	60	66
Malezya	46	36	49	60	62
Endonezya	44	52	47	59	60
Brezilya	59	126	73	68	53
Rusya	38	48	47	25	50
Vietnam	32	35	46	49	46
Meksika	41	48	42	42	45
Mısır	49	50	19	28	34
Avustralya	10	13	21	29	31
Filipinler	38	43	19	23	27
Avrupa Birliği	29	31	14	23	23
İngiltere	20	21	20	19	16
Peru	16	19	18	25	16
Kolombiya	10	30	14	11	13
ABD	14	18	7	7	7
İsrail	3	4	4	5	5
Kore	2	4	5	5	5
Paraguay	2	2	1	3	5
Şili	7	7	12	8	4
Güney Afrika	4	3	4	5	4
Kanada	2	3	3	3	3
İran	2	3	2	2	2
Diğer	1.468	1.269	1.371	1.396	1.323
DÜNYA	2.565	2.551	2.583	2.679	2.650

Kaynak: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2019#

Ek Tablo 15- Türkiye Cins ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Sayısı: 2015-2019 (Baş)

	Büyükbaş				Küçükbaş			
	Sığır (Kültür)	Sığır (Melez)	Sığır (Yerli)	Manda	Keçi (Kıl)	Keçi (Tiftik)	Koyun (Yerli)	Koyun (Merinos)
2015	2.500.880	2.314.061	720.833	62.999	4.483.672	94.822	14.348.611	1.014.316
2016	2.542.163	2.235.501	654.051	63.329	4.466.406	88.699	14.160.816	988.598
2017	2.940.907	2.426.764	601.377	69.497	4.877.554	86.027	16.330.147	1.173.267
2018	3.185.959	2.554.947	597.001	75.882	5.234.796	92.370	17.497.602	1.321.682
2019	3.249.002	2.745.243	586.508	79.333	5.378.349	92.737	18.348.724	1.488.261

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002

Ek Tablo 16- Türkiye Cins ve Irklara Göre Sağılan Süt Üretimi: 2015-2019 (Ton)

	Büyükbaş				Küçükbaş			
	Sığır (Kültür)	Sığır (Melez)	Sığır (Yerli)	Manda	Keçi (Kıl)	Keçi (Tiftik)	Koyun (Yerli)	Koyun (Merinos)
2015	9.672.573	6.315.366	945.581	62.761	477.824	3.350	1.129.237	47.990
2016	9.825.300	6.101.826	859.137	63.085	476.234	3.167	1.113.469	46.943
2017	11.355.933	6.620.540	785.846	69.401	520.197	3.198	1.288.041	56.738
2018	12.301.080	6.957.715	778.082	75.742	558.418	3.408	1.382.026	64.245
2019	12.544.507	7.473.837	764.031	79.341	573.786	3.423	1.449.351	72.105

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002

Ek Tablo 17- Türkiye Tereyağı İhracatı: 2016-2019 (KG)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	106.227	136.069	181.708	172.350
Irak	60.445	208.946	70.190	75.542
Katar	1.380	83.956	333	58.942
BAE	6.102	11.362	23.399	36.143
Kuveyt	1.374	2.165	11.280	32.996
Gürcistan	15.470	24.267	35.814	28.912
Suudi Arabistan	6.574	27.041	42.636	24.445
Afganistan	3.706	5.390	3.763	20.306
ABD	13.570	18.914	22.985	20.197
Libya	746	102	62	7.619
Azerbaycan	9.668	17.060	4.720	5.992
Kanada	-	-	-	4.416
Singapur	6.497	6.255	4.314	3.705
Özbekistan	-	-	576	2.810
Türkmenistan	10.039	9.939	5.048	2.724
İran	11	49	-	2.679
Gine	204	20	442	2.520
Ürdün	567	321	60	2.520
Umman	-	-	-	2.313
Burkina Faso	-	-	-	2.304
Kamerun	-	200	-	1.992
Nijer	-	-	3.655	1.776
Kuzey Makedonya	-	18.000	20.000	1.620
Somali	-	2.282	3.907	1.559
Avustralya	-	-	-	1.479
Bahreyn	749	4.470	274	1.129
Maldivler	-	2.382	5.492	1.058
Hong Kong	504	730	552	1.032
Fildişi Sahili	-	-	-	909
Kosova	1.259	1.295	628	876
Etiyopya	-	-	-	750
İzmir Serbest Bölgesi	-	100	250	750
Tacikistan	214	26	88	640
Kazakistan	276	402	156	564
Rusya Federasyonu	7.107	426.334	38	526
Belarus	-	-	1.221	510
Lübnan	192	-	-	204
Suriye	2.351	2.857	124	174
Yunanistan	-	-	-	160
Kırgızistan	262	435	36	140
Moritanya	-	216	-	120
Venezuela	-	-	-	65
Mali	-	79	-	38
Malezya	-	-	-	20
Diğer	7.164	34038	6.866	-
Genel Toplam	262.658	1.045.702	450.617	527.526

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0>

Ek Tablo 18- Türkiye Süt Krema İhracatı: 2015-2019 (KG)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Libya	2.178.535	4.837.685	3.071.204	24.784.649	19.913.294
Irak	7.570.165	8.593.447	9.338.085	8.965.776	8.719.962
KKTC	1.382.378	1.554.425	1.665.891	1.772.125	2.243.971
Katar	8.391	4.456	22.296.284	8.825.367	1.632.207
Azerbaycan	704.544	492.756	325.679	564.228	853.919
Moritanya	560.732	671.237	941.341	893.357	592.326
Suriye	726.869	394.388	511.817	563.206	576.820
Gürcistan	192.860	208.054	474.606	548.947	570.964
Afganistan	37.045	55.265	296.250	282.248	327.955
Singapur	11.600	18.588	112.693	276.038	214.704
İsrail	36.912	29.676	144.276	234.231	185.255
Seyşeller	56.719	2.724	1.200		141.896
Filistin Devleti	55.320	156.278	206.245	172.907	132.004
Türkmenistan	509.391	448.430	255.369	222.234	125.846
Ürdün	14.643	28.844	81.461	43.254	112.674
Mauritius	2.640	-	-	15.360	96.000
Somali	2.568	1.387	59.733	109.365	85.968
Kosova	23.914	55.472	43.770	64.748	82.888
BAE	25.168	20.425	36.601	22.465	68.463
İzmir Serbest Bölgesi	83.813	15.744	58.896	75.528	50.076
Kuveyt	12.217	18.022	34.390	47.046	44.574
Bruney	-	-	3.600		43.200
Güney Kore	-	-	-	7.560	42.804
Özbekistan	7.306	2.610	-	10.674	38.082
Malezya	-	-	-		24.480
Komorlar Birliği	-	-	-	12.000	20.364
Kazakistan	1.733	636	1.819	12.339	18.084
Suudi Arabistan	190.145	9.693	15.934	8.808	17.466
Mısır	49.176	6.331	-	5.832	15.672
Senegal	22.760	4.657	3.210	4.258	14.976
Maldivler	2.568	-	2.058	35.399	13.992
Mersin Serbest Bölgesi	11.700	-	40.790	35.102	13.349
İran	2.837	3.285	4.486	1.800	7.839
Yemen	38.582	11.419	13.739	-	7.723
Çorlu Avrupa Serbest Böl.	-	-	-	1.015	6.582
Bahreyn	9.644	10.212	4.588	5.112	4.660
Nijerya	-	-	-	-	3.600
Tunus	-	-	-	2.816	3.440
Umman	4.657	2.808	2.492	3.151	3.152
Etiyopya	-	-	2.772	-	3.000
Rusya Federasyonu	-	8.676	12.927	1.969	2.826
Togo	-	-	-	-	2.592
Nijer	-	-	-	1.965	2.323
Almanya	692	335	583	246	1.189
Hollanda	-	-	-	-	1.071
Pakistan	-	-	162.627	90.510	720
Kırgızistan	20.527	3.471	4.811	85	318
Tacikistan	-	38.574	30.600	-	115
ABD	-	269	-	188	83
Diğer	466.913	274.361	333.717	278.681	-
Genel Toplam	15.040.673	17.995.830	40.599.074	49.002.589	37.085.636

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0&isicrev=0&saya>

Ek Tablo 19- Türkiye Süt Tozu İhracatı: 2015-2019 (KG)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Bangladeş	1.275.000	7.731.025	5.068.000	1.650.000	8.615.000
Irak	1.614.991	4.295.754	5.447.046	7.776.780	7.728.061
Suriye	425.455	4.454.634	3.788.678	3.182.737	3.636.975
Pakistan	2.425.000	7.403.925	2.058.200	2.571.600	3.537.000
Mısır	701.283	6.011.575	1.225.000	836.710	3.532.350
Cezayir	-	793.200	1.507.000	575.000	3.125.000
Suudi Arabistan	150.000	150.536	850.932	2.228.070	2.371.796
Rusya Federasyonu	43	11.236.000	7.519.925	2.004.325	2.000.000
Libya	691	223.000	64.853	224.367	1.175.940
BAE	108	1.356.737	227.003	357.179	1.024.802
Filipinler	-	1.248.000	335.825	48.000	692.000
Gürcistan	315.254	3.533.112	1.310.147	275.947	604.608
Özbekistan	1.944	231.000	36.300	17.600	386.550
Tunus	43.400	42.000	10.000	18.000	302.000
Azerbaycan	455.982	608.223	395.219	310.274	299.249
Kuveyt	-	25.098	9.839	42.438	231.166
Angola	-	-	-	-	226.000
İsrail	-	67.100	16.500	-	134.300
Afganistan	1.360	322.087	175.624	302.352	123.237
KKTC	125.987	92.672	86.354	89.453	102.843
Bahreyn	-	253	144	2.186	102.318
Lübnan	-	101	19.668	7.747	100.150
Moritanya	-	401	36	24.000	98.244
Venezuela	-	-	-	2.704.930	93.720
Türkmenistan	3.000	268.019	99.092	80.315	87.600
Sudan	54.000	54.500	216.275	22.500	74.000
Vietnam	-	-	2.000	25.000	50.000
Mersin Serbest Bölgesi	-	65.125	128.185	54.800	47.300
Kuzey Makedonya	-	27.000	19.000	22.000	22.000
Çorlu Avrupa Serbest Bölgesi	1.500	1.800	4.500	7.500	19.500
Ürdün	58.000	272.000	100.025	125.467	16.038
İran	11.048	1.382	4.538	25.353	14.541
Kırgızistan	1.039	19.000	-	13.040	13.000
Katar	-	110	78.955	39.657	11.183
Etiyopya	2.000	762	10.425	13.750	11.000
Nijerya	50.000	350.000	-	3.381	10.000
Tacikistan	-	90.000	26.000	200	6.000
Yemen	-	150.000	3.028	-	6.000
Liberya	-	-	-	-	5.500
İsveç	-	-	960	480	2.761
ABD	-	-	528	-	2.514
Yumurtalık Serbest Bölgesi	-	-	-	-	2.250
Portekiz	-	-	-	-	2.000
Kazakistan	-	461.000	98	-	1.904
Almanya	300	-	-	240	1.478
Gine	-	-	4.250	200	1.417
Arnavutluk	-	31.875	4.000	-	1.000
Ekvator Ginesi	-	-	-	-	896
Belçika	-	-	-	110	773
Umman	-	-	700	-	763
İstanbul Endüstri ve Tic.Serb.Böl.	-	600	1.125	500	600
Somali	2.139	-	121.500	966	500
Avustralya	-	-	-	-	342
Mali	275	-	1.206	386	257
Nijer	-	50.000	-	442	211
Paraguay	-	-	-	100	90
Kenya	-	200.000	-	-	64
Diğer	559.056	4.508.098	1.698.072	23.496	50
Genel Toplam	8.278.855	56.377.704	32.676.755	25.709.578	40.656.841

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0>

Ek Tablo 20- Türkiye Peynir İhracatı: 2015-2019 (KG)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Suudi Arabistan	12.875.090	13.844.374	14.265.485	12.669.013	14.768.901
Irak	11.095.645	13.553.823	12.546.350	13.401.792	11.726.463
Kuveyt	3.702.901	3.664.521	3.891.712	4.286.316	4.351.336
BAE	2.795.541	3.228.662	3.405.467	3.820.870	3.985.674
Ürdün	2.142.183	1.415.619	1.953.108	2.257.486	2.280.985
KKTC	1.483.364	1.646.437	1.763.911	1.841.061	1.910.648
Katar	838.314	1.011.264	2.396.492	2.446.193	1.295.189
Bahreyn	736.165	736.548	763.056	816.119	897.832
ABD	618.233	770.931	808.270	838.715	893.232
Lübnan	625.592	1.651.649	856.535	1.026.546	848.233
Umman	387.090	501.924	534.993	605.749	843.026
Mersin Serbest Bölgesi	1.083.657	1.040.798	946.990	908.087	837.098
Azerbaycan	711.132	344.914	398.053	439.331	577.258
İsrail	44.455	110.951	562.993	547.938	564.517
Suriye	315.767	162.680	626.690	882.839	478.599
Pakistan	-	20.235	209.870	394.702	465.328
Libya	496.622	386.607	207.230	832.968	452.266
Gürcistan	168.561	204.724	247.236	323.727	380.541
Mısır	437.854	227.742	109.566	311.568	376.486
Almanya	279	100.728	26.143	182.281	354.587
Tayland	-	-	79.908	345.518	263.271
Rusya Federasyonu	264.586	25.563	159.915	416.422	180.802
Özbekistan	27.198	21.459	13.955	83.584	165.326
Afganistan	30.057	32.870	43.813	55.162	152.362
Gana	4.948	22.396	52.024	41.609	129.311
Güney Kore	-	102.285	611.908	310.466	90.213
Kosova	27.459	30.229	37.455	65.128	85.835
İran	963	170.515	276	-	78.864
Türkmenistan	252.940	275.896	199.364	94.492	72.080
Vietnam	-	-	15.000	-	62.100
Tanzanya	-	-	490	28.180	56.985
Singapur	39.006	54.857	45.956	40.198	39.432
Kazakistan	4.677	1.340	6.077	12.241	33.083
Kotdivuar	-	110	-	82	32.144
Filipinler	-	-	-	12.600	30.104
Etiyopya	11.204	36.097	39.588	48.248	29.009
Yemen	51.876	33.210	37.170	-	28.938
Filistin Devleti	13.071	57.768	112.747	128.348	28.094
Somali	1.217	2.440	19.097	32.878	26.683
Hong Kong	4.877	6.938	21.145	6.878	21.999
Angola	-	-	-	32	20.523
Japonya	16.240	21.275	23.173	18.581	19.308
Kanada	-	-	-	-	13.794
Kuzey Makedonya	-	-	-	67	13.133
Senegal	-	10.910	8.255	8.936	10.138
Kamerun	-	-	1.004	11.191	9.618
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	2.574	3.138	8.268	1.560	9.443
Kırgızistan	24.358	13.895	23.914	8.741	9.333
Diğer	59.533	69.856	115.097	64.343	32.579
Genel Toplam	41.395.229	45.618.178	48.195.749	50.668.786	50.032.703

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0>

Ek Tablo 21- Türkiye Yoğurt, Ayrarı, Kefir İhracatı: 2015-2019 (KG)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Suudi Arabistan	2.811.300	2.561.150	2.714.082	2.846.851	1.893.539
Gürcistan	690.284	755.580	1.108.392	1.319.487	1.570.239
BAE	134.805	313.536	396.453	706.417	805.202
Irak	1.942.660	1.000.625	998.293	765.916	716.813
Libya	180.058	458.690	116.019	163.837	399.630
Ürdün	81.939	15.515	191.894	842.206	377.142
KKTC	162.567	210.777	267.824	233.902	259.248
Umman	-	971	52.478	48.950	205.104
Katar	142.170	98.560	4.728.889	458.178	192.301
Afganistan	-	18.750	49.191	-	115.400
İsrail	-	2.161	7.827	143.494	85.426
Azerbaycan	96.549	77.442	33.581	31.942	44.884
Kuveyt	374.466	288.470	306.253	95.867	36.503
Sejšeller	-	-	-	8.161	26.912
Mersin Serbest Bölgesi	23.815	11.205	15.353	3.200	22.425
Bahreyn	42.313	31.256	33.781	39.540	20.584
Suriye	468.160	2.794	2.676	18.302	14.824
Kuzey Makedonya	53	-	-	152	7.921
Maldivler	-	1.945	12.849	29.560	7.040
Birleşik Krallık	-	-	-	8.490	5.411
Türkmenistan	12.533	46.931	163.651	108.692	4.979
ABD	10.442	14.862	2.175	525	3.437
Hong Kong	216	-	604	1.260	1.440
Güney Afrika Cumhuriyeti	-	-	-	-	547
Kongo	201	78	-	730	423
Kosova	9.564	12.015	16.389	20.190	285
Lübnan	-	194	608	-	250
Kazakistan	3.497	-	-	-	205
Mali	-	-	-	-	188
Cibuti	-	-	-	13.411	162
Yeni Zelanda	-	-	108	153	90
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	-	-	-	-	88
Diğer	258.487	293.453	184.236	51.193	-
Genel Toplam	7.446.079	6.216.960	11.403.606	7.960.606	6.818.642

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0>

Ek Tablo 22- Türkiye'de Süt Ürünleri İthalatı (Ton)

	Peynir	Tereyağı	Süt Tozu	Yoğurt, Ayrar, Kefir	Peynir Altı Suyu	Dondurma	Toplam
2015	10.713.069	19.165.383	106.120	5.29.118	1.156.306	1.878.347	33.548.343
2016	10.442.049	13.517.157	179.577	50.513	868.220	827.158	25.884.674
2017	9.167.494	9.572.260	93.618	109.303	582.082	394.645	19.919.402
2018	8.284.617	10.064.794	121.235	135.270	429.523	346.772	19.382.211
2019	7.073.687	10.131.245	71488	24.478	140.547	439.065	17.880.510

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=23&param2=4&sitcrev=0>**Ek Tablo 23- Süt ve Süt Ürünleri Ortalama Tüketici Fiyatları 2015-2019 (TL/Kg)**

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	May.	Haz.	Tem.	Ağu.	Eyl.	Eki.	Kas.	Ara.
Süt												
2015	2,84	2,86	2,84	2,83	2,82	2,81	2,80	2,81	2,80	2,81	2,83	2,85
2016	2,90	2,89	2,88	2,87	2,88	2,88	2,89	2,88	2,88	2,90	2,89	2,93
2017	3,00	3,05	3,06	3,06	3,04	2,98	2,96	3,14	3,19	3,30	3,46	3,47
2018	3,59	3,86	3,95	3,82	3,76	3,75	3,73	3,79	4,20	4,39	4,48	4,50
2019	4,07	4,06	4,06	4,02	4,26	4,45	4,43	4,45	4,43	4,48	4,68	5,07
Yoğurt												
2015	4,31	4,29	4,28	4,26	4,24	4,23	4,22	4,25	4,24	4,22	4,21	4,20
2016	4,21	4,20	4,19	4,15	4,19	4,17	4,17	4,17	4,18	4,18	4,19	4,19
2017	4,32	4,45	4,50	4,45	4,44	4,44	4,48	4,72	4,78	5,07	5,18	5,13
2018	5,13	5,35	5,42	5,37	5,31	5,30	5,27	5,55	6,14	6,22	6,05	6,05
2019	5,40	5,38	5,32	5,33	5,65	5,92	5,98	5,96	5,75	5,73	6,01	6,51
Beyaz Peynir												
2015	19,06	19,07	19,27	19,37	19,35	19,36	19,54	19,50	19,49	19,38	19,43	19,44
2016	19,56	19,57	19,62	19,52	19,64	19,42	19,69	19,78	19,86	19,89	19,73	19,91
2017	19,74	20,13	19,92	20,19	20,16	20,16	20,34	21,13	21,63	22,47	23,65	23,81
2018	22,63	23,07	23,93	24,32	24,03	24,33	24,43	24,69	26,78	27,77	27,70	27,48
2019	23,70	23,35	23,35	23,66	25,09	26,44	27,10	27,32	27,32	27,25	27,74	29,44
Kaşar Peyniri												
2015	25,47	25,14	24,99	25,05	25,03	24,73	24,81	24,62	24,74	24,71	24,86	24,77
2016	24,84	24,61	24,74	24,63	24,62	24,40	24,74	24,58	24,55	24,77	24,79	24,96
2017	25,34	25,68	25,34	25,29	25,10	24,91	25,28	26,42	27,03	28,67	29,80	29,66
2018	28,96	30,42	31,02	30,72	30,25	30,36	30,76	31,34	34,99	36,13	35,82	35,40
2019	32,08	31,66	31,45	32,06	33,80	36,06	36,44	36,35	36,36	36,51	36,78	40,14
Tulum Peyniri												
2015	23,84	24,04	24,22	24,24	24,45	24,52	25,05	25,52	26,04	26,29	26,14	26,05
2016	26,29	26,79	26,45	26,26	26,58	26,13	26,13	26,34	26,58	26,64	26,57	26,67
2017	26,78	26,88	26,94	26,98	27,19	27,05	27,43	28,11	28,66	30,34	31,01	31,62
2018	31,65	32,80	33,47	33,99	34,42	35,30	35,35	36,48	38,05	39,46	39,39	40,20
2019	38,17	38,12	38,27	38,27	38,83	41,29	42,61	43,05	44,37	45,10	45,13	46,99
Tereyağı (Kahvaltılık)												
2015	31,90	32,30	32,26	32,12	31,93	32,07	32,25	32,19	32,08	32,11	32,29	32,61
2016	33,05	33,02	33,30	33,36	33,04	32,93	33,09	33,19	32,96	33,47	33,22	33,91
2017	34,91	37,44	38,11	38,11	37,78	37,36	38,63	40,58	42,56	46,06	48,17	48,37
2018	47,54	50,09	51,10	50,93	50,92	50,74	51,02	51,55	56,27	58,29	58,33	58,10
2019	49,71	49,79	49,70	49,83	52,19	54,82	55,06	55,09	55,19	55,21	55,67	58,62

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>

**Durum ve Tahmin
SÜT ve SÜT ÜRÜNLERİ
2020**

**TEPGE YAYIN NO: 321
ISBN: 978-605-7599-48-3**

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

<http://www.tepge.gov.tr>

**Tarım ve Ormanlık Bakanlığı Kampüsü
Eskişehir Yolu 9. Km
Lodumlu / ANKARA**

**Telefon: 0. 312. 287 58 33
Faks: 0. 312. 287 54 58**

